

Nuoren osallisuuden lisääminen osana uuden työntekijän perehdytystä nuorisokoti Plaanissa

Ståhle Mari
Tuominen Mervi

Opinnäytetyö
Joulukuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

Tekijä(t) Ståhle Mari Tuominen Mervi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Joulukuu 2020
	Sivumäärä 45	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Nuoren osallisuuden lisääminen osana uuden työntekijän perehdytystä nuorisokoti Plaanissa		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Honkanen Kati & Kiiskilä Taja		
Toimeksiantaja(t) Nuorisokoti Plaani		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö oli tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa selvitettiin nuorisokoti Plaanissa asuvien nuorten näkökulmia siitä, missä arjen asioissa he voisivat olla osallisena uutta nuorisokodin työntekijää perehdytettäessä. Myös nuorisokodin työntekijöiden näkemys nuorten osallisena olemisesta perehdytystilanteesta selvitettiin. Kehittämistyön tarkoituksena oli saattaa kerätyt tulokset nuorisokoti Plaanin tietoon, jotta he pystyvät kehittämään olemassa olevaa uuden työntekijän perehdytystapaa niin, että se mahdollistaa konkreettisella tavalla myös nuorisokodissa asuvan nuoren osallisena olemisen perehdytystilanteesta.</p> <p>Kehittämistyön tutkimusosa toteutettiin nuorten kohdalla laadullista tutkimusta soveltaen aivoriihimenetelmän avulla ja työntekijöiden kohdalla menetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Tutkimustilanteessa mukana oli nuorisokoti Plaanissa asuvista kuudesta nuoresta neljä. Työntekijöiden ryhmähaastattelussa mukana oli nuorisokoti Plaanin neljä työntekijää, sekä yksikön esimies. Kehittämistyöhön käytetty aineisto kerättiin kesällä 2020 ja analysoitiin teemoittelumenetelmällä syksyllä 2020.</p> <p>Kehittämistyön tuloksista saadun tiedon perusteella nuorisokoti Plaanissa asuvat nuoret ja työntekijät pystyivät nimeämään useita nuorisokodin arkeen liittyviä toiminnallisia, sekä neuvontaan liittyviä seikkoja, joissa nuoren on mahdollista olla mukana uutta työntekijää perehdytettäessä.</p> <p>Osallisuuden tunteen lisäämiseksi ei tarvita suuria muutoksia rakenteessa tai toimintatavoissa. Nuoren kokema asiantuntijuus omassa elinpiirissään voi olla uuden työntekijän perehdytystä kaupassa käynnin käytäntöihin tai nuorisokodin tilojen esittelyä. Tärkeintä on löytää nuorelle yksilöllinen tapa, jolla mahdollistetaan osallisena oleminen</p>		
Avainsanat (asiasanat) lastensuojelu, sijaishuolto, osallisuus, osallisuuden lisääminen, työhön perehdytys, kehittämistyö, aivoriihimenetelmä, ryhmähaastattelu		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Ståhle Mari Tuominen Mervi	Type of publication Bachelor's thesis	Date December 2020
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 45	Permission for web publication: x
Title of publication Increasing the participation of a youth in a new employee's orientation in youth home Plaani		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Honkanen Kati & Kiiskilä Taja		
Assigned by Youth home Plaani		
<p>Abstract</p> <p>The thesis was a developmental research work that examined the perspectives of young people living in youth home Plaani, where everyday issues could be involved in the orientation of a new youth home employee. The views of the youth home employees on the involvement of young people in the induction situation were also clarified. The purpose of the developmental work was to make Plaani aware of the results, so that they could develop the existing induction method of a new employee to make it possible for a young person living in Plaani to participate in a concrete way.</p> <p>The research part of the developmental work was carried out as a qualitative study using brainstorming with the youths and group interview with the employees as the research methods. Four of the six young people living in youth home Plaani were involved in the research situation. The group interview with the employees included four employees, as well as the head of the unit. The data of the developmental research work was collected in summer 2020 and analyzed thematically in autumn 2020.</p> <p>Based on the results, both the young people and the employees were able to name a number of functional aspects related to the everyday life of the youth home, as well as advice issues in which it is possible to increase the young person's participation.</p> <p>No major changes in the structure or operating procedures are needed to increase the sense of inclusion. The expertise experienced by a young person in their own living circle can be familiarizing the new employee with grocery shopping or the presentation of the premises of a youth home. The most important thing is to find an individual way for young people to be involved in the everyday activities of a youth home.</p>		
Keywords/tags (subjects) child protection, foster care, participation, increasing participation, job orientation, development project, brainstorming method, group interview		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lastensuojelu.....	4
2.1	Lapsilähtöisyys lastensuojelussa	5
2.2	Avohuollon tukitoimet	7
2.3	Sijoittaminen kodin ulkopuolelle	8
2.3.1	Kiireellinen sijoitus.....	8
2.3.2	Huostaanotto.....	9
2.3.3	Sijaishuolto	10
2.3.4	Laitoshoito	10
2.3.5	Jälkihuolto.....	11
3	Osallisuus	12
4	Nuorisokoti Plaani	14
5	Nuorisokodin arki	15
6	Työhön perehdytys	16
6.1	Työhön perehdytys työntekijän kokemana.....	16
6.2	Työhön perehdytys osana osallisuutta.....	17
7	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite	18
8	Kehittämistyön toteuttaminen	19
8.1	Aineisto.....	19
8.2	Kehittämistyön menetelmät	20
8.2.1	Aivoriihi.....	21
8.2.2	Ryhmähaastattelu	23
8.3	Aineiston analyysi.....	24
9	Kehittämistyön tulokset.....	25
9.1	Aivoriihen tulokset	26
9.2	Ryhmähaastattelun tulokset	27

10	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	29
11	Pohdinta.....	31
11.1	Kehittämistyön tulosten pohdinta	31
11.2	Kehittämistyön prosessin pohdinta	34
12	Kehittämistyön jatkokehittäminen	35
	Lähteet	36
	Liitteet	41
	Liite 1. Haastattelusuostumus (sosiaalityöntekijät ja vanhemmat)	41
	Liite 2. Haastattelusuostumus (nuoret ja työntekijät)	42
	Liite 3. Aivoriin toteuttamissuunnitelma	43
	Liite 4. Ryhmähaastattelun toteuttamissuunnitelma.....	45

Kuviot

Kuvio 1	Lapsilähtöisyyden timantti.....	7
Kuvio 2	Ehdotusten nelikenttä	25
Kuvio 3	Kehittämisprosessi	26

1 Johdanto

Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2017, Onko lapsella oikeusturvaa?) tuo esille huolen lastensuojelun piirissä olevien lasten kuulluksi tulemisesta. Tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella lasten kuuleminen oli kaukana siitä, mitä sen lastensuojelun laatusuosituksen perusteella pitäisi olla. Raportissaan lapsiasiavaltuutettu korostaa lasten todellista mahdollisuutta tulla kuulluksi ja osalliseksi. (Mts. 29.) Viime vuosina lastensuojelun tutkimuksissa onkin tuotu yhä enemmän esille lapsilähtöisyyttä, lasten osallisuutta sekä lasten roolia tiedontuottajina (Laakso 2019, 20). Rousun (2008) tekemässä lastensuojelun tuloksellisuutta arvioivassa tutkimuksessa on havainnointia siitä, kuinka nimenomaan lastensuojelun asiakastyön kautta syntyy paljon hyödyntämätöntä tietoa. Yksinkertaisilla metodeilla on huomattu olevan suuri vaikutus asiakkaan äänen kuulluksi tulemiseen. (Mts. 183.) Tästä huolimatta on tutkittu varsin vähän sitä, mitä lapset ja erityisesti huostaanotetut lapset pitävät itse itselleen tärkeänä. Lasten hyvinvointia määriteltäessä on kuitenkin todettu kolme korostunutta seikkaa. Nämä ovat positiivinen minäkäsitys, kokemus omasta toimijuudesta sekä turvallisuuden tunne. (Laakso 2019, 20.)

Osallisuuden toteutumista turvataan monissa eri laeissa. Lastensuojelulain 2007/417 20 § määrittelee lapsen kuulluksi tulemistä häntä itseä koskevissa asioissa. Myös sosiaalihuoltolain 2014/1301 47 § määrittelee osaltaan, että sosiaalihuollon toimintayksikön on pidettävä yllä omavalvontasuunnitelmaa, joka taas varmistaa asianmukaisen laadun ja turvallisuuden toteutumisen yksiköissä. Nuorisokodeissa lakisääteisen omavalvontasuunnitelman tärkeä osa on osallisuuden näkyminen nuorten arjessa. Myös omavalvontaa ja nuorten osallisuutta käsittelevässä oppaassa Hoikkala & Pollari (2019) korostavat omavalvontasuunnitelman laatimista niin, että lapset ja nuoret huomioitaisiin lastenkodin aktiivisina toimijoina ja toiminta olisi liitetty arkisiin toimiin. (Mts. 13, 23-24.) Nuorisokoti on sinne sijoitetulle nuorelle koti, jossa eletään mahdollisimman tavallista arkea siihen kuuluvine etuineen ja velvolluuksineen. Mahdollisuus aktiiviseen osallisuuteen on tärkeää, erityisesti kun kyse on nuoren omasta elinpiiristä. Nuorisokodeissa osallisuuden keinoja kehitetään ja eri väyliä sen toteutumiselle etsitään niin, että mahdollisimman moni

nuorisokodissa asuva nuori voisi löytää oman tapansa osallistua ja olla aktiivinen toimija.

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, josta saadun tiedon avulla nuorisokoti Plaani voi kehittää tällä hetkellä käytössä olevaa uuden työntekijän perehdytyskäytäntöään niin, että se mahdollistaa nuoren mukana olemisen perehdytystilanteessa. Kehittämistyön aineisto kerättiin nuorisokoti Plaaniin asuvilta nuorilta, sekä nuorisokoti Plaaniin työntekijöiltä. Kehittämistyön tutkimusosa toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoin aivoriihimenetelmää ja ryhmähaastattelua apuna käyttäen. Lähtökohtana oli, että kehittämistyön kautta kerätty tieto lisäisi nuorisokoti Plaaniin asuvan nuoren mahdollisuutta osallisuuteen tämän omassa toimintaympäristössään.

2 Lastensuojelu

Vastuu lapsen tai nuoren hyvinvoinnista ja kasvun turvaamisesta on ensisijaisesti tämän vanhemmilla tai huoltajilla. On kuitenkin tilanteita, jolloin perhe on ohjattava lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulaissa on määritelty lapsen oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön, tasapuoliseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Pääsääntöisesti lastensuojelulla katsotaan olevan kolme päätehtävää: vaikuttaa lapsen kasvuoloihin, tukea vanhempia kasvatustehtävässä sekä varsinainen lasten suojelu. Kaikkien lastensuojelun toimien tarkoituksena on saada aikaan kestäviä ja positiivisia vaikutuksia lapsen ja hänen perheensä elämässä. (Mitä on lastensuojelu? 2019; Lastensuojelulaki 2007/417 1 §.; Forsberg & Kröger 2009, 97.)

Laissa on määritelty hyvin tarkasti erilaisia lastensuojelutoimia. Ehkäisevän lastensuojelutyön tarkoituksena on tarjota apua riittävän ajoissa, jolloin voidaan ehkäistä ongelmien pahenemista. Esimerkiksi neuvola, päivähoito ja koulu ovat tahoja, joissa toteutetaan ehkäisevää lastensuojelutyötä. Jos lapsen hyvinvoinnista herää huoli, on lastensuojeluilmoitus tehtävä viipymättä. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, mutta tietyillä ammattikunnilla ja luottamustoimihenkilöillä on lakisääteinen velvollisuus sen tekemiseen. Asia tulee vireille, kun lastensuojelun

työntekijä saa tiedon lapsesta, jolla on mahdollisesti lastensuojelun tarve. Ensin arvioidaan kiireellisten toimenpiteiden tarve ja tehdään palvelutarpeen arviointi, ellei sitä todeta tarpeettomaksi. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, mikäli edellä mainittujen arviointien perusteella nähdään tarve kiireellisiin tukitoimiin. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireille tulo 2019; Mitä on lastensuojelu? 2019.)

Kun viranomaistaholta joudutaan puuttumaan perheen yksityisyyteen lastensuojelun nimissä, on päätökset tehtävä huomioiden vanhempien ensisijainen oikeus päättää lapsensa kasvatuksellisista asioista. Tärkeintä on edesauttaa heitä pärjäämään tarjoamalla tarvittavia tukitoimia ja palveluja, vaikka välillä tasapainon löytäminen perheelle tarjottavan tuen riittävyyden ja lapsen hyvinvoinnin toteutumisen välillä voi olla hyvinkin vaikeaa (Parton 1997, 1). Mikäli perheelle tarjottavat tukitoimet eivät ole riittäviä, etsitään lapselle sijaishuoltopaikka. (Mitä on lastensuojelu? 2019.)

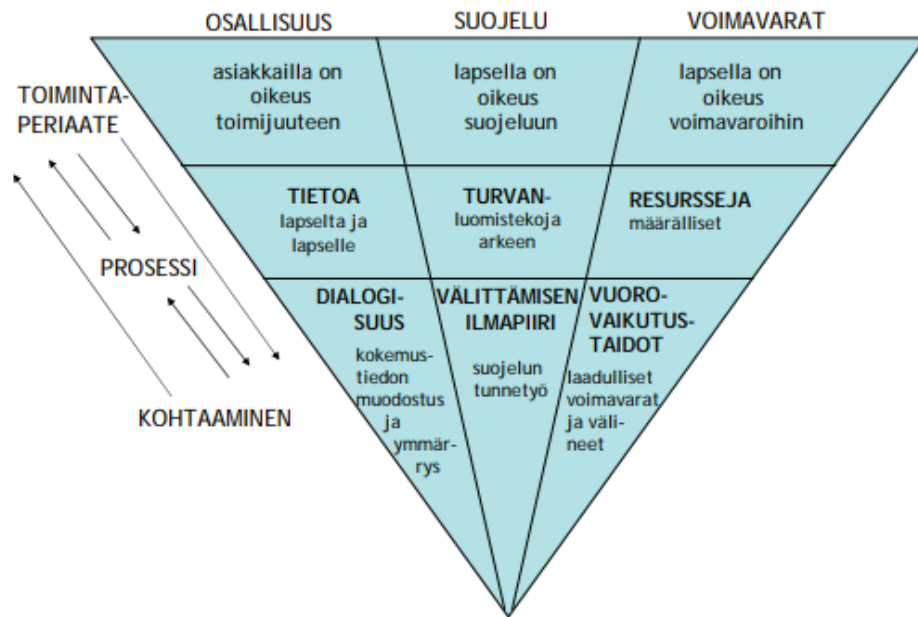
2.1 Lapsilähtöisyys lastensuojelussa

Jotta lapsen etu toteutuu lastensuojelussa, on suunnitellun toiminnan oltava lapsilähtöistä. Lastensuojelullisia toimenpiteitä tehtäessä lapsen edun tulee olla aina ensisijainen arviointiperuste ja edun toteutumista tulee myös arvioida jatkuvasti. Arviointia tehdään niin lapsen asuessa kotona, kuin myös lapsen asuessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Lapsen etua valvovia lakeja ovat lastensuojelulaki, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki sekä sosiaalihuollon asiakaslaki. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet, n.d.) Lastensuojelulaki 2007/417 4§ määrittelee lain periaatteeksi lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisen. Laki myös velvoittaa lastensuojelua tukemaan vanhempaa, huoltajaa sekä muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Lapsen tilannetta arvioitaessa on aina otettava huomioon lapsen etu ja sitä arvioitaessa yksi huomioon otettavista seikoista on lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja omiin asioihin vaikuttamiseen. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361 1§ puolestaan määrittelee, että lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö. Lapsen kasvatuksessa on edistettävä itsenäistymistä, sekä tukea ja edistää kasvua kohti vastuullisuutta ja aikuisuutta. Alaikäisen asiakkaan asema sosiaalihuollossa on myös vielä erikseen otettu huomioon laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja

oikeuksista 2000/812. Lain 10 § mukaisesti alaikäisen lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon iän ja kehitystason mukaisesti.

Lastensuojelussa lapsilähtöisyys näkyy siinä, että lapsen oma tieto ja kokemukset, ajatukset ja toiveet otetaan huomioon. Yksi lapsilähtöistä toimintaa määrittelevistä seikoista on lapsen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihin liittyvissä päätöksissä. Lasta on kuunneltava sekä kuultava ja hänen mielipiteensä sekä toiveensa on otettava huomioon. Lasta koskevat toimenpiteet on toteutettava lapsen näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla. Kun lapsen asemaa arvioidaan, tarkoittaa lapsilähtöisyys lapsen kohtaamista, tiedon kokoamista niin lapsesta kuin yhdessä lapsen kanssa, tiedon reflektointia lapsen kanssa sekä tiedon tulkitsemista yhdessä. Lapsi on siis lähtökohtaisesti aktiivinen toimija, jonka tilannetta on tarkasteltava tämän omien tarpeiden näkökulmasta. Jotta lapsilähtöinen ajattelumalli toteutuu, on lapsuus nähtävä tasavertaisena elämänvaiheena aikuisuuden kanssa. Lapsilähtöinen kohtaaminen vahvistaa lapsen turvallisuuden, luottamuksen ja kunnioittamisen tunnetta. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet n.d.; Lastensuojelun laatusuositus 2019, 36-37.) Voidaan siis sanoa lapsilähtöisyyden olevan periaate, joka on läsnä kaikissa lastensuojelun osa-alueissa. Se on tunnistettavissa työssä niin periaatetasolla, kuin prosesseissa ja kohtaamisissakin. Nämä samat periaatteet löytyvät myös YK:n lastenoikeuksien kolmessa p:ssä (protection, provision & participation) eli suojelu, osuus yhteiskunnan voimavaroista ja osallisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsella on asiakkaana oikeus toimijuuteen, erityiseen suojeluun sekä osuuteen yhteiskunnan voimavaroista. Kun toiminta on lapsilähtöistä, on lapsella prosessissa oma rooli, oma aika, oma paikka sekä oma aikuinen. (Muukkonen 2008, 146-147.)

Alla olevassa kuviossa (KUVIO 1) Muukkonen (2008, 147) on havainnollistanut lapsilähtöisyyden kulmakivet, eli osallisuuden, suojelun ja voimavarat sekä niiden suhteen toisiinsa.

Kuvio 1 Lapsilähtöisyyden timantti (Muukkonen 2008, 147)

2.2 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelussa lähtökohtana on lapsen vanhempien ja huoltajien tukeminen kasvatustyössä. Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisena tuen muotona ennen huostaanottoa tai sijaishuoltoa. (Lastensuojelun avohuolto n.d.) Laissa määritellysti avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä heti kun lastensuojelullinen tarve on todettu. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä, sekä vahvistaa vanhempien, huoltajien sekä hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kykyä kasvattaa lasta. (Lastensuojelulaki 2007/417 34 §.)

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimiin lukeutuu useampia eri tuen muotoja. Näihin lukeutuvat muun muassa tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämisessä, taloudellinen tuki koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muissa henkilökohtaisissa tarpeissa. Lisäksi tukitoimena on saatavilla lapsen hoito- ja terapiapalveluita, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta sekä muita lasta ja perhettä tukevia palveluita. Listaus ei ole tyhjentävä, vaan se antaa raamit myös uusien tukitoimien kehittämiselle. Lastensuojelun asiakkuudessa oleva perhe voi saada myös sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, kuten tukihenkilön tai -perheen,

perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa sekä loma- ja virkistystoimintaa. (Lastensuojelun avohuollon tukitoimet n.d.)

Kiireellisenä avohuollon tukitoimena pidetään tilannetta, jossa tuen tarve on akuutti. Tällöin tukitoimien on oltava lapsen edun mukaisia ja tehdyt toimenpiteet lapsen kannalta sopivia, mahdollisia ja riittäviä. Avohuollon sijoitus on joissain tapauksissa mahdollista tehdä myös silloin, kun huostaanoton edellytykset täyttyvät.

(Lastensuojelun avohuollon tukitoimet n.d.) Avohuollon tukitoimena tehty sijoituspäätös on aina vapaaehtoinen ja lapsi pyritään sijoittamaan yhdessä perheensä kanssa, joskus myös yksin. Kiireellinen sijoitus asettuu interventiona avohuollon sijoituksen ja huostaanoton väliin. Sen kesto on 30 vuorokautta, jota voidaan tarvittaessa jatkaa toiset 30 vuorokautta. (Enroos, Heino & Pösö 2016, 127; Sijoitus avohuollon tukitoimena n.d.)

2.3 Sijoittaminen kodin ulkopuolelle

Jos lapsen tilanteen turvaamiseksi on jo kokeiltu muut keinot, eikä niillä ole saavutettu tarvittavaa apua, voidaan lapsi sijoittaa kodin ulkopuolelle. Tällöin hänestä on tehty joku kolmesta viranomaispäätöksestä, joita ovat avohuollon tukitoimi, kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Päätöksen sijoittamisesta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija, sopivan sijaishuoltopaikan taas etsii ja valitsee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kunta, jossa sijoituspäätös tehdään, vastaa sijaishuollosta syntyvistä kustannuksista. Näitä ovat mm. lapsen käyttörahat, harrastuskulut ja vanhempien matkakustannukset. (Sijaishuollon muodot n.d; Lapsen oikeudet sijaishuollossa, n.d.)

2.3.1 Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus tulee kyseeseen tilanteen muututtua äkisti ja lapsen ollessa välittömässä vaarassa. Sellaisia tilanteita ovat esimerkiksi lapsen tai vanhemman päihteidenkäyttö, lapsen heitteillejätto tai kaltoinkohtelu sekä lapsen itsetuhoisuus. Kiireellinen sijoitus vaatii viranomaispäätöksen ja se on pystyttävä perustelemaan, sillä siinä on kyse vakavasta puuttumisesta ihmisen elämään, yksityisyyteen sekä

autonomiaan. Se on oikeusvaikutuksiltaan verrattavissa huostaanottoon, lisäedellytyksenä päätöstä tehdessä vaaditaan lapsen välitön vaara. Mielipidettä on kysyttävä sekä lapselta itseltään että hänen kasvatuksestaan vastaavalta aikuiselta henkilöltä. Päätöksen tekeminen ei kuitenkaan vaadi heidän suostumustaan, vaan se voidaan tehdä vastustuksesta huolimatta. Päätösvalta lapsen asioista kiireellisen sijoituksen ajaksi siirtyy vastaavalle taholle, mutta huoltajien kanssa pyritään tiiviiseen yhteistyöhön. Kiireellinen sijoitus kestää aina 30 vuorokautta, jonka aikana päätös jatkosta on tehtävä. Mahdollisuuksia on kiireellisen sijoituksen jatkaminen, sen päättäminen, muuttaminen avohuollon sijoitukseksi tai huostaanotto ja sen valmistelu. (Kiireellinen sijoitus 2016; Enroos, Heino & Pösö 2016, 33.)

2.3.2 Huostaanotto

Huostaanotosta puhuttaessa voidaan tarkoittaa kahta eri asiaa. Voidaan puhua päätöksestä, jonka toimeenpanona lapsi tai nuori konkreettisesti otetaan huostaan tai voidaan tarkoittaa myös koko päätöstä seuraavaa prosessia huostaanottona. Huostaanottoprosessin käynnistyminen on harkinnanvaraista, harkintavallan kuullessa sosiaalityöntekijälle. Huostaanottopäätökseen vaaditaan kuitenkin sosiaalityöntekijän lisäksi työparin kanssa yhteinen harkinta, jota täydennetään moniammatillisen tiimin näkemyksellä. (Enroos, Heino & Pösö 2016, 13-16.)

Jos puutteet lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä ja terveyttä, tai jos hän itse aiheuttaa vaaraa itselleen käyttämällä päihteitä tai muilla keinoin vaarantaa oman kehityksensä ja terveytensä, on hänet sosiaalihuollon toimesta otettava huostaan. Huostaanottoon ja sen myötä sijaishuoltopaikan järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos muut avohuollon tukitoimet on todettu riittämättömiksi tai niiden katsotaan olevan lapsen edun mukaista. (Huostaanotto 2019; Lastensuojelulaki 2007/417 40 §.)

Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa sukulaissijoitukseen, perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, koulukotiin tai lastensuojelulaitokseen. Asianosaisilla on aina mahdollisuus ilmaista mielipiteensä huostaanotosta sekä sijaishuoltopaikasta. Huostaanotto voi kuitenkin tapahtua tahdonvastaisesti tai suostumukseen perustuen. Huostaanottopäätös on voimassa toistaiseksi ja raukeaa nuoren täytettyä

18 vuotta tai kun huostaanottoon velvoittavat perusteet muuttuvat. (Huostaanoton prosessi n.d.)

2.3.3 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen, joka on huostaanotettu tai kiireellisesti tai hallinto-oikeuden väliaikaismääräyksen nojalla sijoitettu, kasvatuksen ja hoidon järjestämistä muualla kuin kotona. Lapselle valitaan hänen tarpeitaan parhaiten vastaava sijaishuoltopaikka, joka voi olla perhehoitoa, ammatillinen perhekoti, lastensuojelulaitos tai muunlainen sijoitus, kuten esimerkiksi läheisverkostosijoitus tai asuminen laitoksessa yhdessä perheen kanssa. (Sijaishuollon muodot n.d.; Lastensuojelu n.d.)

Lapsi tai nuori siirtyy sijaishuoltoon aina suunnitelmallisesti, mikäli kyseessä ei ole kriisitilanne. Lastensuojelulain (2007/417) 52 § mukaisesti vastaavalla sosiaalityöntekijällä sekä sijaishuoltopaikassa lapsen kasvatuksesta vastaavalla henkilöllä on yhteistyövelvoite lapsen vanhempiin tai huoltajiin. He kaikki yhdessä ovat vastuussa yhteistyön sujumisesta, mikä luo edellytyksiä lapselle kiintyä sijaishuoltopaikkaansa. Kiintymys mahdollistaa sijoituksen onnistumisen sekä sitä kautta auttaa lapsen psyykkisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kasvun saavuttamisessa. (Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa 2019.)

2.3.4 Laitoshoido

Lastensuojelulaitoksia ovat nuoriso- ja lastenkodit, koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat laitokset. Vaikka perhehoito on pysyvämpää sijoituspaikkaa haettaessa ensisijainen vaihtoehto, on olemassa tilanteita, jolloin on lapsen edun mukaista järjestää sijoitus laitoshoidona. Laitoshoitopäätökseen voi esimerkiksi johtaa oireilu erityistä ammatillista osaamista vaativalla tavalla. (Lastensuojelulaki 2007/417 50 §; Lastensuojelulaitokset n.d.)

Eri lastensuojelulaitokset ovat profiloituneet erilaisiin kiinnostus- ja osaamisalueisiin, joten näitä laitosten erityispiirteitä tarkastellaan tarkasti. Laitoshuoltoa pidetään hyvänä vaihtoehtona myös silloin, kun lapsen tai nuoren sijoitus on väliaikainen.

Tällöin laitoshoidon mahdollistaa tiiviin ja tarkoituksenmukaisen työskentelyn lapsen ja hänen perheensä kanssa. Kun laitokseen sijoittamisesta on tehty päätös, etsii lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sijaishuoltopaikan, joka vastaa parhaiten juuri kyseisen lapsen tarpeisiin. (Lastenkoti, nuorisokoti n.d.)

Jotta laitoshoidon tarjoavien laitosten menettelytavat ja asiakkaiden kohtelu olisivat tasapuolisia, ohjaa ja valvoo niiden toimintaa aluehallintavirasto (AVI). Sen tehtävänä on ennaltaehkäistä epäkohtien syntymistä järjestämällä koulutuksia, laatimalla tiedotteita ja valvontaohjelmia kunnille sekä yksityisille palveluntuottajille. (Sosiaalipalvelujen ohjaus ja valvonta 2013.)

2.3.5 Jälkihuolto

Kun sijoitus päättyy, on lapsella tai nuorella oikeus jälkihuoltoon viimeistään täytettyään 18 vuotta. Myös avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päätyttyä on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa, mikäli sijoituksen kesto on ollut yhtäjaksoisesti puoli vuotta tai se on kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun nuori on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana sijoituksensa päätyttyä, tai viimeistään hänen täytettyään 25 vuotta. Nuorelle voidaan järjestää jälkihuoltoa ja näin tukea hänen itsenäistymistään, vaikka häntä ei olisi aiemmin ollut sijoitettu kodin ulkopuolelle. (Lastensuojelulaki 2007/417 75 §; Jälkihuolto 2017.)

Jälkihuoltoa toteutetaan kuten aiemmin lastensuojelun asiakkuutta. Kirjataan jälkihuoltosuunnitelma, johon rakennetaan yhdessä nuoren ja hänen verkostonsa kanssa kyseisen nuoren tarpeisiin parhaiten sopiva palvelukokonaisuus, jonka tarkoituksena on helpottaa nuoren palaamista kotiin tai itsenäistymistä aikuisen elämään. Siihen kuuluvat palvelut rakennetaan aina yksilöllisesti nuorta ajatellen. Riittävä toimeentulo ja asumisen järjestelyt ovat perusedellytyksiä, joiden lisäksi voidaan antaa henkilökohtaista ohjausta ja tukea esimerkiksi arjessa itsenäisesti selviytymiseen, opintojen aloittamiseen ja niistä suoriutumiseen ja harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien löytämiseen. Myös taloudellista tukea ja ohjausta rahankäyttöön annetaan. (Jälkihuolto 2017.)

3 Osallisuus

Osallisuuden käsite on laaja ja monimuotoinen, riippuen miltä kannalta sitä tarkastellaan. Tämän opinnäytetyön puitteissa keskitytään osallisuuden käsitteeseen nuorten ja nuorten kanssa työskentelyn näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (1991/59) velvoittaa siihen sitoutuneita valtioita toimenpiteisiin, joiden avulla lapsen osallisuutta tuetaan ja vahvistetaan. Sopimus takaa, että lapsella tai nuorella on vapaus ilmaista oma näkemyksensä häntä koskevissa asioissa ja tulla huomioduksi ikä- ja kehitystason mukaisesti. Myös muissa laeissa on säädöksiä lapsen tai nuoren oikeuksista osallistua ja vaikuttaa. (Hipp, Luoma & Pollari 2018, 6-13.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos osaltaan määrittelee nuorten osallisuuden mahdollisuudeksi olla mukana itselle tärkeässä yhteisössä. Tunne osallisena olemiseen on tärkeää identiteetin kehittymisen kannalta ja on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. Nuorten kanssa työskentelyn näkökulmasta osallisuuden toteutuminen edellyttää, että työntekijä tekee yhteistyötä lapsen kanssa, kuuntelee ja ottaa mielipiteet huomioon. (Lapsen osallisuus n.d.)

Osallisuus on olemista, toimimista ja osallistumista. Se on merkittävä terveyden ja hyvinvoinnin tekijä. Yksilötasolla se tarkoittaa, että tuntee kuuluvansa itselle tärkeään yhteisöön. Lapset ja nuoret haluavat tulla kuulluksi ja ymmärretyksi sekä olla vaikuttamassa asioihin, jotka koskettavat heitä. Osallisuudella tarkoitetaan usein konkreettisia vaikuttamismahdollisuuksia. Lisäksi tunne on subjektiivinen – tunteeko nuori tullessa kohdatuksi ja kuulluksi ja tunteeko hän kuuluvansa yhteisöön, jonka jäsen on. Vaikka resurssit ja ympäristö olisi tasavertainen, ovat inhimilliset tarpeet yksilöllisiä. Osallisuuden tunne on muuttuva tila, joka vaihtelee sen mukaan, miten toimijuus kulloisessakin elämäntilanteessa toteutuu. Pelkästään subjektiivisen kokemuksen kautta ei osallisuuden toteutumista kuitenkaan voi arvioida, vaan myös laki ja käytännöt takaavat mahdollisuuden osallisuuden toteutua. (Osallisuuden edistäminen 2019; Hipp, Luoma & Pollari 2018, 6-13; Isola, Koivisto & Lyytikäinen 2018, 8-11.)

Vaikka lainsäädäntö painottaa palveluiden suunnittelussa asiakkaiden osallistumisen lisäämistä, toteutuu se erityisesti nuorten kohdalla valitettavan harvoin. Lapsilla ja

nuorilla pitäisi olla enemmän vaikutusmahdollisuuksia heille tärkeissä asioissa, ovathan he oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Osallisuuden kokemus syntyy arjessa joka päivä, sitä ei voida rajoittaa vain joihinkin toimintoihin. Kun osallisuutta halutaan edistää, nähdään nuori aidosti aktiivisena toimijana, jonka toimijuutta jatkuvasti tuetaan. Osallisuuden vahvistaminen otetaan huomioon kaikissa toimissa ja kehitetään toimintamalleja, jotka mahdollistavat nuorten toimia heille luontaisilla tavoilla. (Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet 2019.)

Pyry (2012, 51) on tutkimuksessaan selvittänyt niitä käytännön menetelmiä, joilla voitaisiin lisätä nuorten osallisuutta. Tutkimus osoitti, ettei nuoren motivoiminen ja osalliseksi saaminen ole yksiselitteistä. Eniten tuloksia saatiin silloin kun nuoret pystyivät toimimaan ryhmässä, yksin osallistuminen koettiin usein vaikeaksi. Visuaalisuus koettiin helpottavaksi, valokuvien ja miellekarttojen tekeminen oli mielekkäämpää, koska silloin huomion pystyi kiinnittämään puhumisen sijaan tekemiseen. Kaikkiaan tutkimus osoitti, että nuorten ja lasten kanssa olisi kehitettävä menetelmiä, jotka ovat luonteeltaan rentoja ja vuorovaikutteisia. Haanpää & Roos (2012, 3, 27) ovat hankkeessaan etsineet nuorille väyliä vaikuttamismahdollisuuteen. Hankkeen tuloksena syntyi huomio siitä, että nuorten on päästävä harjoittelemaan osallistumisen ja vastuunkannon taitoja kehittyäkseen aktiiviseksi. Tähän on myös annettava heille mahdollisuus. Lapset ja nuoret tarvitsevat konkreettisia vaikuttamisen mahdollisuuksia arjessaan.

Nuorten aktiivista osallistumista kehittämistyöhön ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on käytetty kaikkiaan verrattain vähän, eikä kaikkea potentiaalia ole hyödynnetty nuorten omaksi eduksi. Osallisena oleminen vaikuttaa olennaisesti nuorten asemaan yhteiskunnassa sekä heidän etujen toteutumiseen. Nuoria arvostetaan ja heihin panostetaan, mutta heidän omat vaikuttamismahdollisuutensa ovat verrattain heikot. Heidät voidaan nähdä haavoittuvaisina, ei-täysivaltaisina toimijoina, tällöin osallistuminen itseä koskeviin päätöksiin voi käytännössä jäädä vahaaksi. Tämän toteutumiseen voivat vaikuttaa myös aikuisten asenteet. Kehitystyön näkökulmasta nuoren valmiudet kuuntelu-, neuvottelu- ja argumentointitaidoissa voivat olla kehittymättömät, mutta eettisestikään ei ole oikein jättää heitä vaille osallisuutta kehittymättömyyteen vedoten. (Lapsen osallistumisen etiikka – lapset ja nuoret palveluiden kehittäjänä 2012, 5.) Jotta

mahdollisuus osallisuuteen toteutuu, edellyttää se nuoren oikeutta saada tietoa häntä koskevista asioista iän sekä valmiuksien mukaisesti. Tiedonsaannin lisäksi suurta merkitystä on myös nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten asenteella sekä vuorovaikutustaidoilla. On huomioitava, että on paljon eroja siinä, mitä nuori tarvitsee voidakseen ilmaista mielipiteensä rohkeasti. Toiselle riittää tarvittava määrä tietoa, kun taas joku muu tarvitsee kannustusta ja rohkaisua löytääkseen oman äänensä. Kun nuori uskoo vaikutusmahdollisuuksiinsa, lisää se oma-aloitteisuutta myös tulevaisuudessa, mikä taas edistää toimijuutta ja vahvistaa uskoa omiin kykyihin. (Hipp, Luoma & Pollari 2018, 6-13.)

4 Nuorisokoti Plaani

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nuorisokoti Plaani, joka on yksi kuudesta Ankkurin lastensuojelupalveluihin kuuluvista nuorisokodeista. Ankkuri on sosiaali- ja terveysalan yksityinen toimija, joka tarjoaa monipuolisesti lastensuojelun laitospalveluja erityistarpeisille nuorille. Myös erilaisia avo- tai jälkihuollon palveluja sekä asiantuntijapalveluja on saatavilla. Nuorisokoti Plaani on toukokuussa 2019 toimintansa aloittanut nuorisokoti, jossa on paikka seitsemälle nuorelle ja se tarjoaa lyhyt- tai pitkäaikaista tukea nuorille sekä heidän perheilleen. Nuorisokodin kanssa samassa pihapiirissä toimii perhekuntoutusyksikkö Päijänne, jossa tukea on tarjolla ympärivuorokautisesti. Itsenäistyville, vahvaa tukea tarvitseville nuorille löytyy asuntoja pihapiiristä. Näin voidaan tarvittaessa mahdollistaa pitkäaikainen työskentely nuoren kanssa. (Nuorisokoti Plaani n.d.; Ankkurin lastensuojelupalvelut n.d.)

Nuorisokoti Plaanissa työskentely perustuu vahvasti kiintymyssuhteen korjaamiseen. Työn perimmäisenä tarkoituksena on taata turvallinen ja välittävä ympäristö nuorisokodissa asuvalle nuorelle. Jokaista nuorta kuntoutetaan yksilöllisesti, tuetaan koulu- ja harrastusasioissa, huolehditaan terveyteen liittyvistä asioista, hoidetaan yhteydenpitoa muihin viranomaistahoihin ja perheeseen sekä ollaan mukana päivittäisissä toiminnoissa. Nuoren pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen hoito ja kasvatus voidaan taata omaohjaajajärjestelmän keinoin. Omaohjaajia nimitään

jokaiselle nuorelle kaksi tai kolme, jotta nuorella olisi mahdollisimman usein töissä henkilö, joka on erityisesti perillä juuri hänen asioistaan. Omaohjaajasuhde muodostuu usein avoimeksi, luottamukselliseksi ja rehelliseksi ja on siten erityisen korjaava nuoren tunne-elämän kannalta. (Ankkurin lastensuojelupalvelut perehdytyskansio 2019.)

5 Nuorisokodin arki

Nuorisokodissa elävien nuorten arkea rytmittää jonkinlainen päiväohjelma. Päivän kulussa on ennalta sovitut ajat tietyille toiminnoille, kuten aamu- ja iltatoimet, ruokailu, kotiintulo tai viikoittaiset yhteiset palaverit. Viikonloppuisin voidaan olla vapaampia sääntöjen suhteen ja tällöin nuoret myös vierailevat perheidensä tai tuttaviansa luona enemmän. Pääpiirteittäin arkirytmien säilyttäminen ja opettaminen nuorille on kuitenkin tärkeää ja tuo turvallisuudentunnetta. Vaikka arjessa on osin toistuvuutta, on se myös nopeasti vaihtuvaa ja elää muuttuvien tilanteiden mukaan. Tiettyihin sääntöihin sitoutumisen lisäksi on syytä muistaa, että nuorisokoti on nuorelle koti ja täten kodinomaisuus tärkeää. (Törrönen 1999, 74-89.)

Toimintojen ja sääntöjen lisäksi arki koostuu kokemuksista, vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista suhteista. Nuoret elävät arkea nuorisokodin työntekijöiden lisäksi myös vertaistensa kanssa. Porukassa luodaan yhteisöllisyyttä, opastetaan toisia ja ymmärretään toisten kokemuksia samassa elämäntilanteessa. Syntyy tärkeitä vuorovaikutussuhteita, joista toiset toimivat paremmin kuin toiset. On luonnollista, että tiettyihin henkilöihin kiintyy enemmän kuin toisiin, mutta nuorisokotiympäristössä on myös totuttava työntekijöiden vaihtuviin vuoroihin ja ympärillä vaihtuvaan joukkoon aikuisia. Kyseiseen elämäntilanteeseen liittyy asioita, joihin ei voi vaikuttaa, mutta niihin voi löytää oman tavan sopeutua. (Törrönen 1999, 102-105, 128.)

6 Työhön perehdytys

Perehdytyksellä tarkoitetaan uuden henkilön tai uusiin tehtäviin siirtyvän henkilön työpaikalla tapahtuvaa alkuohjausta (Juuti & Vuorela 2015). Työhön perehdytys on osa organisaation henkilöstötoimintoja, johon viitataan silloin kun kyse on erilaisista vastuualueista ja toimintakokonaisuuksista. Perehdytystä voidaankin kuvata yhdeksi organisaation prosessiksi, aivan samalla tavalla kuin esimerkiksi rekrytointi ja kehittäminen. Sen tavoitteena on auttaa uutta työntekijää pääsemään nopeasti kiinni työhönsä, sekä samalla helpottaa uuden henkilön pääsemistä osaksi työyhteisöä. Perehdyttämistä voidaankin kuvata yrityskuvamarkkinointina, jossa tulija saa tietoa organisaation tavoitteista, toimintatavasta sekä tulevaisuuden näkymistä. Yrityksen näkökulmasta perehdyttäminen on prosessi, joka sisältää tiedottamisen ennen töihin tuloa, vastaanoton, perehdyttämisen yritykseen ja työsuhteeseen sekä työnopastuksen. Työnopastus pitää sisällään käytännön asioita, kuten tutustumisen työympäristöön ja olosuhteisiin, tutustumisen työn sisältöön ja työn eri vaiheisiin, sekä perehtymisen työpaikan siisteyteen ja turvallisuuteen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että heikko perehdytys ja koulutus uuteen työhön lisää työntekijöiden vaihtuvuutta ja heikentää työhön sitoutumista. Alati vaihtuvat uuden työntekijät taas lisäävät työyhteisön kuormaa ja kiire puolestaan saattaa heikentää annettavan perehdytyksen laatua, joka johtaa siihen, että uusi työntekijä joutuu selviämään uudesta työstään puutteellisilla tiedoilla. (Viitala 2007, 23-24, 55, 59, 191-192.)

6.1 Työhön perehdytys työntekijän kokemana

Uuden työntekijän näkökulmasta perehdytys ja työnopastus tukevat oleellisella tavalla työn hallintaa, joka taas edesauttaa työhyvinvointia. Keskeinen tavoite on saada henkilö tuntemaan itsensä tervetulleeksi sekä tärkeäksi osaksi uutta yhteisöä. (Juuti & Vuorela 2015.) Perehdyttäminen voidaan osaltaan nähdä sosiaalistumisen välineenä uuden työntekijän ja olemassa olevan työyhteisön välillä. Perehdyttämisen kautta taloon uutena tuleva henkilö oppii työpaikan käytössä olevat normit, arvot, menettelytavat sekä niin kutsutut kirjoittamattomat säännöt. Tiiviiseen ryhmään sisään pääseminen ei ole helppoa vaan vie aikaa, koko työyhteisöllä on tärkeä rooli

sosiaalistumisessa ja perehdyttämistä tapahtuukin koko ajan niin tietoisesti kuin tiedostamattakin. (Lepistö 2004, 59.) Hyvä perehdytys luo perustaa esimiehen, työtovereiden ja luottamushenkilöiden luontevalle suhteelle. Se myös poistaa jännittyneisyyttä ja auttaa tutustumaan työympäristöön. Toimiva keino perehdyttämisen aloittamisessa on laatia perehdyttämissuunnitelma, josta käy ilmi mikä on kenenkin rooli perehdytystä tehtäessä. Itse perehdytyksessä tärkeintä ei useinkaan ole opetustaito, vaan havainnollistaminen ja innostus esitettävästä asiasta. Into tarttuu ja kuulijalle jää hyvä kuva työstä ja sen erityispiirteistä. (Juuti & Vuorela 2015.)

Hyvästä perehdytyksestä on hyötyä niin uudelle työntekijälle kuin työyhteisölle ja työnantajallekin. Työntekijälle hyöty näkyy jännityksen vähentymisenä, yhteisöön sopeutumisena, työhön tarttumisen helpottumisena, omien kykyjen esiin nousemisena, mielenkiinnon kasvamisena työtä kohtaan sekä ammattitaidon ja laatu-tietoisuuden kehittymisenä. Työyhteisölle perehdytykseen panostaminen näkyy puolestaan yleisenä työn laadun paranemisena, positiivisena asenteena työtä kohtaan, virheiden vähenemisenä, poissaolojen vähentymisenä sekä vaihtuvuuden pienenemisenä. Työnantajalle on hyötyä siitä, että työyhteisö muovautuu yhtenäiseksi nopeammin ja yhteishenki kasvaa. Myös työongelmien ratkaiseminen helpottuu, kun työyhteisö on tiivis. (Lepistö 2004, 56-57.)

6.2 Työhön perehdytys osana osallisuutta

Nuorisokodin työntekijän näkökulmasta yksi onnistuneen työskentelyn edellytyksistä on nuoren kanssa muodostunut suhde. Varhainen suhteen muodostaminen auttaa työntekijää pääsemään kiinni nuorisokotiarkeen ja sen myötä itse työskentelyyn. Nuori on oman tilanteensa asiantuntija, joten työntekijän on tärkeää kuulla nuorelta itseltään ajatuksia häneen tai elämäänsä liittyen. Kahden kesken vietetty aika ja sitä kautta molemminpuolinen tutustuminen luovat hyvää pohjaa luottamukselliselle suhteelle. Tavoitteena on, että nuori tuntee tulevaisuutensa hyväksytyksi omana itsenään ja kokee, että hänestä välitetään. Sijaishuoltolaitoksissa voi ajankäytölliset resurssit joskus tuoda haasteita kahdenkeskisen ajan järjestymiseksi, joten niitä hetkiä on hyvä pyrkiä järjestämään aina silloin kun se on mahdollista. (Laakso 2019, 47-49.)

Toiminnallisuus ja sen myötä myös osallisuuden toteutuminen ovat Ankkurin lastensuojelupalveluiden tärkeitä toimintaperiaatteita. Tätä periaatetta hyödyntäen halutaan perehdytykseen löytää lisäksi uusia toiminnallisempia toteuttamismuotoja, joihin nuoret voivat antaa panoksensa. Toiminnallisuutta vahvistamalla vahvistuvat samalla nuoren valmiudet oman tulevaisuuden vaikuttamiseen ja samalla voi harjoitella lisääntyvää vastuullisuutta. Nuoren ja hänen perheensä osallisuutta huomioidaan arjen eri tilanteissa niin suunnittelu-, päätös- kuin toimintaosallisuudenkin toteutumisessa. Arjen osallisuuden toteutumisen esimerkkinä voi mainita iltapäiväraportin pitämisen mahdollisuuksien mukaan avoimissa tiloissa, jolloin nuoret voivat ottaa osaa siihen tai olla kuulemassa raportin sisällöstä. (Ankkurin lastensuojelupalvelut perehdytyskansio 2019.)

7 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyönä tehtävän kehittämistyön tarkoituksena oli löytää uusia keinoja, joiden avulla lisätä nuorten osallisuutta perehdyttämisprosessin näkökulmasta. Kehittämistyöstä saatujen tietojen avulla nuorisokoti Plaani voi halutessaan kehittää tällä hetkellä käytössä olevaa uuden työntekijän perehdyttämisprosessiaan.

Opinnäytetyönä tehtävän kehittämistyön tavoitteena oli selvittää nuorisokoti Plaaniassa asuvilta nuorilta ja työntekijöiltä kokemuksia ja näkemyksiä siitä, missä tilanteissa nuoren asiantuntijuutta voidaan hyödyntää osana perehdytysprosessia.

Kehittämistyöstä saadut tulokset mahdollistavat nuoren osallisuuden lisääntymisen osana nuorisokotiarkea. Tulosten avulla nuorisokoti Plaanilla on mahdollisuus löytää uusia keinoja nuoren osallisuuden toteutumiselle sekä yhteisöllisyyden tunteen kasvamiselle. Konkreettisenä tuotoksena kehittämistyöstä luovutetaan nuorisokoti Plaanille ehdotuksia, jotka toimivat apuna ja tukena käytännön työssä. Ehdotuksiin on koottu niitä asioita, joita nuori voi ottaa hoitaakseen uuden työntekijän perehdytystilanteessa. Ehdotukset on tarkoitettu nuoren ja työntekijän yhdessä läpikäytäväksi ja nuori voi niitä apuna käyttäen valita hoitaakseen asioita, joihin tuntee kiinnostusta.

8 Kehittämistyön toteuttaminen

Tutkimukselliseen kehittämistyöhön liittyy yleisesti jokin käytännön ongelma tai uusien ideoiden, käytäntöjen tai palveluiden tuottamisen ja toteuttamisen tarve. Kehittämistyössä ei vain etsitä selitettäviä asioita, vaan niille etsitään vaihtoehtoja ja asioita viedään myös käytännöntasolla eteenpäin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 19.) Usein kehittämistyön tarve käynnistyy toiminnankohteen muuttuessa tai tarpeiden kehittyessä (Schaupp, Koli, Kurki & Ala-Laurinaho 2013, 91). Osallisuus ja osallisuuden lisääminen nuorisokotiympäristössä ovat paljon esillä olevia teemoja. Osallistuminen tukee nuoren kasvua ja kehitystä monitasoisesti, lyhyen aikavälin hyöty voi olla toivottu muutos ympäristössä ja pitkän aikavälin hyöty itsetunnon vahvistuminen (Lasten osallistumisen etiikka - lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä 2012, 10). Opinnäytetyönä toteutetun kehittämistyön tarve nousi nuorisokoti Plaanin halusta kehittää olemassa olevaa uuden työntekijän perehdyttämistapaa. Toiveena oli lisätä nuorisokodissa asuvalle nuorelle mahdollisuuksia osallistua perehdytykseen.

Kehittämistyön lähtökohtana oli ottaa nuorisokoti Plaanissa asuvat nuoret mukaan ideoimaan niitä keinoja, joiden kautta he voisivat olla mukana nuorisokodin uuden työntekijän perehdytyksessä. Alkuperäinen idea nuorisokodissa asuvan nuoren osallistamisesta uuden työntekijän perehdytykseen on noussut nuorisokoti Plaanissa asuneelta nuorelta. Nuoren esille tuomaa ideaa on pidetty hyvänä, mutta käytännöksi se ei ole missään vaiheessa nuorisokodin arjessa muodostunut. Ajatus koettiin kehittämisen arvoiseksi, joten sen pohjalta on päädytty tekemään tutkimuksellista kehittämistyötä. Kehittämistyön päämääränä on tuoda nuorisokoti Plaanin käyttöön tietoa, jonka avulla he voivat kehittää uuden työntekijän perehdytystapaa ja samalla luoda nuorelle mahdollisuuden olla osana uuden työntekijän perehdytystä.

8.1 Aineisto

Tutkimuksellisen kehittämistyön aineisto kerättiin kahdessa eri osassa. Ensin nuorisokoti Plaanissa asuvilta nuorilta ja tämän jälkeen nuorisokoti Plaanin

työntekijöiltä. Huhtikuussa 2020 nuorisokoti Plaanin esimies toimitti nuorten osallistumista koskevan suostumuslomakkeen nuorten vanhemmille, sekä nuorten omille sosiaalityöntekijöille (LIITE 1). Nuorten aivoriihityöskentely pidettiin kesäkuussa 2020 nuorisokoti Plaanin tiloissa. Ajankohta määräytyi sen mukaan, että suostumuslomakkeet olivat palautuneet. Tämän toteuduttua pohdittiin yhdessä nuorisokoti Plaanin esimiehen kanssa ajankohta, jolloin paikalla olisi mahdollisimman monta nuorta. Ajankohdan valinnassa otettiin huomioon kotilomat ja muut tiedossa olevat nuorten menot. Aivoriihi pidettiin arki-iltana ja paikalla oli nuorisokoti Plaanin kuudesta nuoresta neljä.

Työntekijöille laadittiin tiedote tulevasta kehittämistyön aineistonkeruusta (LIITE 2). Tiedotteen mukana työntekijät saivat suostumuslomakkeen allekirjoitettavaksi. Lomakkeet toimitettiin nuorisokoti Plaanin työntekijöille esimiehen kautta kesäkuussa 2020. Suostumuslomake sisälsi tietoa kehittämistyön tarkoituksesta. Ryhmähaastattelu nuorisokoti Plaanin työntekijöille toteutettiin heinäkuussa 2020 nuorisokoti Plaanin tiloissa. Haastatteluajankohta valittiin nuorisokoti Plaanin esimiehen kanssa niin, että paikalla oli mahdollisimman monta työntekijää. Ajankohdaksi valikoitui vuoronvaihto aika iltapäivällä, kun paikalla oli kyseisen päivän aamuvuoron työntekijät sekä iltavuoroon tulevat työntekijät. Ryhmähaastatteluun osallistui esimiehen lisäksi neljä työntekijää.

Kehittämistyön tutkimusosan aineisto koostui nuorten näkökulmista, joita työntekijöiden ehdotukset täydensivät. Aineistoa varten kerätyt ehdotukset olivat sekä toiminnallisista, että neuvonnallisista tapoja, joihin nuori voisi ottaa osaa uuden työntekijän perehdytyksessä. Tutkimuksellisesta työstä poiketen kehittämistyötämme varten kerättyjä ehdotuksia ei tallennettu digitaaliseen muotoon. Näin ollen aineistoa ei myöskään litteroitu, vaan saatu tieto kirjattiin käsin ylös aineiston keruuhetkellä.

8.2 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka menetelminä on sovellettu laadullisen tutkimuksen keinoja. Kehittämistyössä on laadullisena

menetelmänä käytetty nuorten kohdalla aivoriihimenetelmää, johon on yhdistetty toivelistatekniikkaa. Työntekijöiden kohdalla puolestaan käytettiin ryhmähaastattelua. Ryhmähaastattelun runkona käytetyt apukysymykset koottiin nuorilta kerätyn aineiston pohjalta.

Tavoitteena oli aivoriihimenetelmää tukena käyttäen käydä dialogia nuorisokoti Plaanissa asuvien nuorten kanssa siitä, missä asioissa he haluaisivat olla mukana silloin kun uutta työntekijää perehdytetään. Jotta tuloksista saatiin mahdollisimman kattavat, käytiin nuorisokoti Plaanin työntekijöiden kanssa myöhemmin ryhmähaastattelun keinoin läpi niitä asioita, joissa he ajattelevat nuoren osallistumisen olevan mahdollista.

8.2.1 Aivoriihi

Teoksessaan Ojasalo, Moilanen & Ritalahti (2015) kuvaavat aivoriihen käyttöä luovan ongelmanratkaisun standardimenetelmänä, jossa ideoita tuotetaan 6-12 hengen ryhmissä ideoiden ja uusia ongelmanratkaisutapoja etsien. Aivoriihi toteutetaan vaiheittain. Esivaiheessa rajataan tavoitteet, lämmittelyvaiheessa vapaudutaan ennakkoluuloista, ideointivaiheessa ideoidaan vapaasti ilman erityisiä perusteita ja arviointeja, valintavaiheessa ideoita tarkastellaan kriittisemmin. Toivelistatekniikka puolestaan on toimiva silloin kun selvitetään kohderyhmän odotuksia ja tarpeita. Toiveita on usein vaikea pukea sanoiksi, joten toivelistatekniikalla listataan toiveita kuin mitään rajoituksia ei olisi olemassa. Tällä tekniikalla voidaan keskittyä hyötyihin ja rohkaista määrällisesti useisiin ehdotuksiin vailla perusteita. (Mts. 160-161, 172-173.)

Kehittämistyössä näiden menetelmien yhdistelmiin päädyttiin, koska haastattelutilanteesta haluttiin mahdollisimman rento ja luonteva. Nämä menetelmät katsottiin sopivimmaksi vapaamuotoisen toteuttamismuodon vuoksi. Aivoriihen ideointivaiheessa kehittämistyössämme käytettiin toivelistatekniikan mukaista ajattelumallia. Tarkoituksena oli tällä tavalla innostaa nuoria ideoimaan vapaammin ja rohkeammin. Vasta aivoriihen mukaisessa valintavaiheessa ideoiden toimivuutta ja käytäntöön tuomista tarkasteltiin tarkemmin.

Työskentely aloitettiin kertomalla nuorille aivoriihityöskentelystä sekä siitä miksi olimme tulleet pitämään sitä. Nuorille painotettiin, että aivoriihen tarkoituksena on herättää mahdollisimman paljon ideoita, eikä huonoja ehdotuksia voi olla. Heille myös kerrottiin, että tarkoituksena on saada nimenomaan nuorten ääntä ja ajatuksia kuuluviin. Työskentelyn alussa pidettiin pieni tutustumiskierros, jossa luettiin eri ominaisuuksia. Kun nuori koki ominaisuuden sopivan itselleen, sanoi hän oman nimensä. Tämän tarkoituksena oli tutustua ja rentouttaa samalla ilmapiiriä. Nuoret ilmaisivat kuitenkin voimakkaasti kärsimättömyyttään, joten tutustumisosuus jätettiin hyvin lyhyeksi ja sen sijaan siirryttiin itse aivoriihityöskentelyyn.

Koska nuoria oli paikalla oletettua vähemmän, päädyttiin siihen, että aivoriihen ohjaajat kirjasivat ajatukset ylös nuorten sijaan. Aiheeseen johdatteluna mietittiin asioita, jotka kuuluvat nuorisokodin työntekijän työnkuvaan. Aivoriihen toteutuksen rungoksi oli tehty toteutussuunnitelma (LIITE 3), jonka pääkysymys oli ”Miten nuori voisi olla mukana perehdyttämässä nuorisokodin uutta työntekijää?”. Pääkysymyksen lisäksi oli muutamia apu- ja jatkokysymyksiä, jotka otettiin käyttöön vasta kun nuorten keksimät ideat alkoivat vähenemään. Aihe herätti nuorissa epärointiä ja se koettiin hankalaksi pohtia. Epäiltiin, voisiko heillä olla jotain annettavaa. Lopulta ideoita kuitenkin löytyi useampia. Esiin tulleita ideoita ei haluttu ohjata mihinkään tiettyyn suuntaan. Lopuksi nuorten kanssa käytiin keskustelua syntyneistä ideoista sekä niiden muunneltavuudesta käytäntöön sopiviksi.

Aivoriihityöskentely koettiin menetelmänä sopivaksi tämäntyypiseen vapaaseen ideoiden keräämiseen, kun rajoja ei haluttu aiheeseen juurikaan asettaa. Lisäinformaatio toimintatavasta tai aiheesta etukäteen olisi tosin saattanut helpottaa työskentelyä, sillä nuorten oli haastavaa sisäistää aihetta ja sen tarkoitusta. Alkukankeuden jälkeen ja apukysymyksiä apuna käyttäen löytyi kuitenkin jonkin verran ideoita niin toiminnallisiin asioihin kuin neuvoihinkin. Jaetuista tiedotteista huolimatta nuorilla ei vaikuttanut olevan etukäteen juurikaan tietoa siitä, mitä ja miksi tehdään. Aivoriihimenetelmää käytävällä on hyvä olla mietittynä keinoja muuttaa toteutuksen suuntaa tai soveltaa sitä. Huomioitavaa on myös, että tilanteeseen saattaa vaikuttaa sellaisiakin muuttujia, joihin ei ole mahdollista vaikuttaa, kuten nuorten sen hetkinen olotila, vointi tai yleinen kiinnostus aiheeseen.

Nuorten motivointi itse aiheeseen koettiin ajoittain haastavaksi. Motivoinnissa oli oleellista löytää syitä, jotka kannustavat nuorta todella keskittymään asiaan ja antamaan panoksensa, mahdollisimman nopean tilanteesta pois pääsemisen sijaan. Nuoren on tärkeä ymmärtää, että juuri hänen mielipiteensä halutaan kuulla ja että tarkoituksena on nimenomaan löytää keinoja lisätä nuorten osallisuuden toteutumista nuorisokotiarjessa. Nuoren kannalta motivoivana tekijänä voi toimia myös ajatus siitä, että hän on välillisesti vaikuttamassa tulevaisuudessa samassa asemassa olevan nuoren tilanteeseen.

8.2.2 Ryhmähaastattelu

Haastattelumenetelmällä saadaan nopeasti syvällistäkin tietoa kehittämisen kohteesta ja se on tehokas tapa saada selville uusia näkökulmia vähän esillä olleesta asiasta. Avoimena järjestetty haastattelu on tasavertaista ja joissain tilanteissa myös epämuodollista keskustelua osallistujien kesken. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 106.)

Työntekijöiden ryhmähaastattelun aluksi haastateltaville kerrottiin mikä on kehittämistyömme tarkoitus ja tavoite. Haastateltavia kannustettiin tuomaan esille niitakin ideoita, jotka voivat tuntua mahdottomilta toteuttaa, näin saataisiin aikaiseksi keskustelua, joka voisi synnyttää aivan uusia näkökulmia. Ryhmähaastattelussa pyrittiin pitämään rento ilmapiiri, jossa annettiin tilaa osallistujien vapaalle keskustelulle. Ryhmähaastattelun toteutuksen runkoksi laadittiin ryhmähaastattelun toteuttamissuunnitelma (LIITE 4) joka sisälsi työskentelyn etenemisen suunnittelun lisäksi nuorten aivoriihityöskentelyn perusteella laaditut apukysymykset. Apukysymyksiä käytettiin haastattelun tukena ja niiden avulla kartoitettiin niitä toiminnallisia sekä neuvomiseen ja ohjeistamiseen liittyviä asioita, joissa haastateltavat ajattelivat nuorten voivan olla mukana silloin kun uutta työntekijää perehdytetään. Nuorten kanssa tehdyn aivoriihityöskentelyn perusteella haluttiin haastateltavilta myös ajatuksia siitä, mitä haasteita nuoren mukaan ottamisessa voisi olla ja toisaalta mitä hyötyjä nuoren mukana oleminen toisille työntekijöille ja nuorelle itselleen. Myös nuoren motivointiin ja mukaan innostamiseen liittyviä asioita pohdittiin yhdessä haastateltavien kanssa.

Kehittämistyömme aiheeseen peilaten työntekijöiden ryhmähaastattelu oli hyvä valinta. Ryhmässä haastateltavien oli helpompi pohtia esille nousseita ideoita ja arvioida yhdessä niiden sopivuutta käytäntöön. Alussa haastateltavilla tuntui olevan haasteita hahmottaa konkreettisella tasolla sitä, mitkä arjen asiat voisivat olla nuorille sopivia perehdyttämisen kohteita. Pienen pohdinnan jälkeen ryhmähaastattelu lähti kuitenkin etenemään tuottoisasti ja jouhevasti apukysymyksiä hyödyntäen. Ilman tukea ja suuntaa antavia avoimia kysymyksiä ryhmähaastattelun anti olisi kuitenkin todennäköisesti jäänyt melko niukaksi. Ryhmähaastattelun edetessä huomattiin nopeasti myös se, että aiemmin esitettyihin apukysymyksiin oli syytä palata vielä uudemman kerran. Etenevä ryhmäpohdinta herätti jälkikäteen uusia ajatuksia ja näkökulmia aiemmin esitettyihin kysymyksiin. Ryhmähaastattelun edetessä huomiota vaativana seikkana voitiinkin nähdä tilanteenlukutaidon nopeus ja muuttuvaan tilanteeseen reagointi. Ryhmähaastattelun laatijan on mahdotonta ennen ryhmän tapaamista tietää, minkälainen ryhmädynamiikka haastateltavalla ryhmällä on ja tästä syystä haastattelutekniikkaa voi olla syytä muuttaa kesken työskentelyn. Ryhmähaastattelun pitäjältä tämä vaatii joustoa ja uskallusta muuttaa ennalta laadittua toimintasuunnitelmaa.

8.3 Aineiston analyysi

Laadullisesti toteutetussa tutkimuksessa sekä aineiston keruu että sen käsittely liittyvät tiiviisti toisiinsa. Oleellista on sisällön kiteytys ja keskeisten seikkojen esiin nostaminen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kehittämistyömme tuloksena saatua tietoa analysoitiin teemoittelun keinoin, joka on yksi laadullisen analyysin menetelmistä. Teemoittelussa oleellista on järjestellä saadut tulokset eri teemoihin sisällön mukaan, edeten teemojen sisällön yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Teemoittelua käytetään usein menetelmänä käytännön ongelmien ratkaisussa. (Suoranta & Eskola 2000, 178.)

Kehittämistyön tutkimusosasta saatua aineistoa analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen kahdesta eri lähestymiskulmasta. Aineistosta esiin nousseet ehdotukset jaettiin ensin toiminnallisiin ja neuvonnallisiin osallisuuden tapoihin. Tämän jälkeen toiminnalliset ja neuvonnalliset tavat jaettiin vielä nuorta itseä koskeviin osallisuuden

tapoihin ja yhteisöä koskeviin osallisuuden tapoihin. Analyysin pohjana käytettiin teemaluokittelua, jonka perusteella luotiin ehdotusten nelikenttä (KUVIO 2). Tuotoksena syntynyt ehdotusten nelikenttä luovutettiin opinnäytetyön ohella nuorisokoti Plaanin käyttöön.

TOIMINNALLISET OSALLISUUDEN TAVAT, NUORTA ITSEÄ KOSKEVAT	TOIMINNALLISET OSALLISUUDEN TAVAT, YHTEISÖÄ KOSKEVAT
❖ Oman koulun ja harrastuspaikkojen näyttäminen	❖ Piha-alueiden esittely ❖ Sisätilojen esittely ❖ Kodinhoitoon liittyvien asioiden opastus ❖ Tarvikkeiden sijainti ❖ Lähimmän kaupan sijainnin näyttäminen
NEUVONNALLISET OSALLISUUDEN TAVAT, NUORTA ITSEÄ KOSKEVAT	NEUVONNALLISET OSALLISUUDEN TAVAT, YHTEISÖÄ KOSKEVAT
❖ Omat arjen aikataulut ja rutiinit ❖ Omat harrastukset, ja harrastuspaikkojen sijainti ❖ Oma käyttörahan määrä	❖ Työntekijän työvuoroihin sidotuista tehtävistä muistuttaminen ❖ Esim. kylmälaitteiden lämpötilojen merkintä ❖ Ajopäiväkirjan merkinnät ja niistä muistuttaminen ❖ Arjen aikatauluista kertominen ❖ Ruuat, suihku, kotiintuloajat ❖ Yhteisistä pelisäännöistä kertominen ❖ Kuinka toiselle puhutaan ❖ Kuinka käyttäydytään ❖ Turvallisudesta kertominen ❖ Ei ole sallittu polttaa kynttilöitä, kulkea ikkunoista, polttaa sisällä yms.

Kuvio 2 Ehdotusten nelikenttä

9 Kehittämistyön tulokset

Kehittämistyöhön sisältyvät tutkimustulokset on koostettu nuorisokoti Plaanin nuorten kanssa tehdyn aivoriihiyöskentelyn ja työntekijöiden kanssa pidetyn ryhmähaastattelun tuottaman aineiston pohjalta. Kehittämistyössä haetaan tietoa tutkimuskysymykseen: miten nuori voisi olla mukana perehdyttämässä nuorisokodin uutta työntekijää? Kehittämistyön tulokset on raportoitu työskentelyssä saatujen ja samaan aikaan ylös kirjattujen ehdotusten mukaisella tavalla. Tuloksissa on myös peilattu kerättyä kehittämistyön aineistoa olemassa olevaan teorian tietoon.

Jotta nuorisokoti Plaani voi ottaa nuoren mukaan osaksi uuden työntekijän perehdytysprosessia, oli selvitettävä niitä nuorisokodin arjen osa-alueita joihin nuorella voisi olla halu ja mahdollisuus osallistua ja tulla sitä kautta osalliseksi. Koko prosessin ajatusmallia on havainnollistettu alla olevassa kuviossa 3.

Kuvio 3 Kehittämisprosessi

Lastensuojelupalveluita kehitettäessä osallisuuden vahvistamisella on oleellinen rooli. Osallisuuden kokemus on yksi tärkeimmistä sijoitetun nuoren hyvinvointia määrittelevistä elementeistä ja se käsittää niin nuoren elämää koskevan päätöksenteon, kuin arjessa tapahtuvan osallisuuden. (Lastensuojelun laatusuositus 2019, 18-19.)

9.1 Aivoriihen tulokset

Nuorten kanssa pidetyssä aivoriihityöskentelyssä esiin nousi enimmäkseen yhteisiä, arkeen liittyviä toiminnallisia asioita, kuten rakennuksen tilojen ja piha-alueen näyttäminen uudelle työntekijälle (esimerkkinä kerrottiin biljarditarvikkeiden säilytyspaikan näyttäminen) ja lisäksi kaupan sijainnin näyttäminen mainittiin. Vilénin, Leppämäen ja Ekströmin (2002, 22-23) mukaan toiminnallisuudeksi voidaan lukea mikä tahansa arkinen tekeminen ja sitä voidaan käyttää vuorovaikutuksen tukena. Joskus luovuuden tai toiminnallisuuden avulla voi olla helpompi ilmaista itseään.

Neuvonnallisista ehdotuksista nuorten mieleen tuli työntekijän muistuttaminen eri työvuoroissa tehtävistä asioista, kuten yövuorossa jääkaappien ja pakastimien

lämpötilojen kirjaamisesta. Toinen samantyyppinen muistutettava asia oli kilometrien ajopäiväkirjaan kirjaamisesta muistuttaminen.

Nuorisokodissa asuvan nuoren asiantuntijuutta oman arjen ja elinpiirin suhteen kannattaa Laatuksiteerien (n.d.) mukaan hyödyntää. Osallistumisen arvostaminen sekä mielipiteiden merkitykselliseksi tunteminen lisää halua osallistua jatkossakin, mikä taas opettaa vastuun kantamista omasta ympäristöstä ja siinä noudatettavista normeista. Yhteisössä noudatettavista säännöistä nuoret kertoivatkin voivansa opastaa uutta työntekijää kotiintuloaikojen ja muiden arjen aikataulujen tiedottamisen suhteen. Myös käytöstavat nuoret nostivat esiin. Nuorten mielestä on tärkeää kertoa uudelle työntekijälle, että huutaa ei tarvitse vaan nätisti sanominen riittää. Myös komentamisen kieltämisestä nuoret halusivat uutta työntekijää muistuttaa. Nuoriin itseensä liittyviä asioita heidän oli vaikeampi keksiä. Mieleen tuli kuitenkin oman koulun sijainnin näyttäminen.

9.2 Ryhmähaastattelun tulokset

Työntekijöiden ryhmähaastattelussa nousi esiin niin nuoriskotiarkeen liittyviä toiminnallisia osallisuuden muotoja, kuin neuvonnallisiakin seikkoja, joissa nuorisokodin nuoret voisivat olla mukana uutta työntekijää perehdytettäessä. Koko nuorisokodin yhteisöä koskevia toiminnallisen osallisuuden kohteita oli haastateltavien työntekijöiden mukaan kaupassa käynti, jonka käytänteitä nuori voisi uudelle työntekijälle opastaa. Lisäksi nuori voisi kierrättää uutta työntekijää nuorisokodin tiloissa ja esitellä tilojen käyttötarkoitusta. Myös kodinhoidollisten toimien esittely voisi kuulua nuorelle. Nuori voisi näyttää uudelle työntekijälle, kuinka kodinkoneet toimivat ja mistä löytyvät siivousvälineet, pesuaineet, liinavaatteet ja muut arjessa tarvittavat välineet. Osallistumisen hyödyt voivat toteutua hyvinkin konkreettisissa asioissa, kyse voi olla mielekkästä tekemisestä tai yhteenkuuluvuudentunteesta (Lapsen osallistumisen etiikka – lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä 2012, 10).

Ryhmähaastattelussa esille tulleet koko yhteisöä koskevat neuvonnalliset osallisuuden kohteet liittyivät puolestaan päivärytmiin, sekä yhteisiin pelisääntöihin

ja turvallisuuteen. Haastateltavat ajattelivat, että nuori voisi kertoa uudelle työntekijälle nuorisokodin päivää rytmittävistä asioista, aamupala-, lounas- ja iltapala-ajoista, suihkussa käymiseen varatusta ajasta, lääkkeiden jaon ajankohdista, siivoamisesta, kotiintuloajasta, sekä näihin kuuluvista käytänteistä. Samalla nuori voisi kertoa mitä rutiineja kuuluu nuoren näkökulmasta työntekijän aamuvuoroon, ja mitkä taas ovat iltavuoroon liittyviä toimia. Väitöskirjassaan Laakso (2009, 180-181) on tutkinut juuri edellä mainittuja arkeen liittyviä osallisuuden tapoja nuorisokotiympäristössä. Tutkimus tuki sitä, että arkipäiväisten toimien ääreltä sekä yhteisen tekemisen kautta löytyy usein parhaat tavat luoda luonnollista ja hyvää vuorovaikutussuhdetta työntekijän ja nuoren välillä. Tekemisen ohella syntyy myös mahdollisuus antaa nuorelle yksityistä aikaa ja huomiota.

Laadukas vuorovaikutus on tärkeä osa kasvua, identiteetin muovautumista ja oppimista (Bardy & Heino 2013, 18). Työntekijät ajattelivat, että nuori voisi kertoa uudelle työntekijälle siitä, minkälaiset yhteiset vuorovaikutuksen pelisäännöt nuorisokodissa ovat sekä miten nuorisokodissa käyttäytyään ja puhutaan toisille. Känkänen (2006, 135) on myös ilmaissut, kuinka tärkeää kasvatustyössä on antaa nuoren omalle ajattelulle ja ymmärtämiselle tilaa ja aikaa kommunikaatiota harjoiteltaessa. Nuoren vuorovaikutuksellinen kapasiteetti kasvaa, kun häntä rohkaistaan painostamatta kanssakäymiseen toisten ihmisten kanssa. Samalla tavalla haastatteluun osallistuneet työntekijät ajattelivat, että nuori voisi kertoa myös konkreettisista turvallisuuteen liittyvistä asioista. Tähän liittyen haastateltavat toivat esimerkkinä esille kertomisen siitä, ettei sisällä saa polttaa tupakkaa, ikkunoista ei saa kulkea, kynttilöitä ei saa polttaa omassa huoneessa ja teräaseita ei saa olla saatavilla.

Lapset ja nuoret tuntevat parhaiten oman elinpiirinsä ja ovat sen parhaita asiantuntijoita. Kehittämistyötä tehtäessä vahvistetaan nuorten vaikutusmahdollisuuksia, kun heidät otetaan mukaan oman kasvu- ja kehitysympäristön aktiiviseksi jäseneksi. (Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet n.d.) Nuorten henkilökohtaisten asioiden kohdalla ajateltiin, että nuori voisi itse kertoa omista rutiineistaan, aikatauluistaan ja harrastuksistaan uudelle työntekijälle, eteenkin jos tämä toimii nuoren

omaohjaajana. Nuori voisi itse kertoa myös omasta käyttörahan määräst. Näin nuoren olisi mahdollista tuoda ilmi itse häntä koskevia arjen asioita ilman, että ne sanellaan pelkästään työntekijöiden toimesta.

10 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Pohdittaessa laadullisen kehittämistyön luotettavuutta nousee esiin kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Mitään yksiselitteistä luotettavuuden taetta tässä analysointimenetelmässä ei ole, mutta kokonaisuuden luotettavuutta voidaan arvioida havaintojen avulla. Näitä havaintoja voi tehdä muun muassa tutkimuksen kohteesta ja tarkoituksesta (mitä tutkitaan ja miksi), tutkijan sitoumuksesta, aineiston keruusta (miten keruu on tapahtunut), tiedonantajista (millä perusteella valittu ja montako heitä oli), tutkija-tiedonantaja-suhteesta, tutkimuksen kestosta, aineiston analyysisistä (miten analysoitu ja miten tuloksiin tultiin), luotettavuudesta (eettisyyden huomiointi) sekä raportoinnista (miten aineisto on koottu ja analysoitu). (Tuomi & Sarajarvi 2009, 134, 140-141.) Kehittämistyöstä saadun tiedon luotettavuutta voidaan arvioida myös sen hyödyllisyydellä ja käyttökelpoisuudella, pelkkä tiedon todenmukaisuus ei riitä (Toikko & Rantanen 2009, 121-122). Menetelmien luotettavuudesta puhuttaessa Kananen (2012, 162) on teoksessaan ilmaissut, kuinka kehittämistutkimus perustuu usein useamman menetelmän yhdistämiseen, mikä myös osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Kun menetelmiä on useita, on niitä myös arvioitava erillisin kriteerein.

Edellä mainituista syistä luotettavuuden lisäämiseksi kehittämistyössämme tutkimusosan tiedonkeruussa käytettiin useamman menetelmän yhdistelmää. Nuorten osalta aivoriihimenetelmä ja siihen yhdistetty toivelistatekniikka antoivat vapaamuotoisemmalle ilmaisulle tilan. Vapaamuotoisuus myös loi ilmapiirin, jossa työskentelyn sisältöä ja tarkoitusta oli helppo täsmentää aivoriiheen osallistuville nuorille ja samalla nuorilla oli mahdollisuus esittää mieleen tulevia lisäkysymyksiä. Ryhmähaastattelun valintaperusteena luotettavuuden näkökulmasta oli se, että työskentelyssä haluttiin minimoida vastaajien mahdollisuus ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin miten ne oli tarkoitettu. Tulosten luotettavuuden arviointiin vaikutti se,

kuinka motivoituneita sekä nuoret että työntekijät olivat vastauksia ja ideoita miettiessään. Erityisesti nuorten kohdalla oli mahdollista, että he halusivat päästä pois tilanteesta mahdollisimman nopeasti miettimättä sen tarkemmin. Työntekijöillä puolestaan muutosvalmius ja asenne totutun mallin muutokseen liittyen saattoi näkyä vastaushalukkuudessa, sekä siinä, miten avarakatseisesti he pystyivät tuomaan esiin erilaisia kohtia, joissa nuori voisi olla mukana perehdyttämässä uutta työntekijää.

Kehittämistyön tutkimusosassa käytettiin eettisesti soveltuvaa tiedonhankintaa sekä noudatettiin tiedon luonteeseen sopivaa tietosuojaa. Erityisesti tutkimuksessa, jossa tutkittavana kohteena on ihmisiä tai heihin henkilökohtaisesti liittyviä asioita, edellyttää eettinen käytäntö, että heiltä saadaan perehtyneesti annettu suostumus. Haastateltaville on kerrottava kaikki oleellinen tieto, siitä mitä tapahtuu ja varmistettava, että tieto on ymmärretty. Tärkeää tietojen käsittelyssä on luottamuksellisuus ja anonymiteetti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Erityinen huomio kohdistuu lapsille tai nuorille tehtävään tutkimukseen. Myös heillä täytyy olla oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi omilla ehdoillaan. Lainsäädännöllisesti lapset ja nuoret kuitenkin kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin ja tästä syystä tutkimukseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. (Kuula 2011, 147.) Kehittämistyöhön edetessä osallistuneiden nuorten huoltajille toimitettiin allekirjoitettavaksi suostumuslomake, jossa kerrottiin kehittämistyöstämme ja siinä käytettävistä menetelmistä. Lasten tai nuorten osallistuessa kehittämiseen on huomioitava, että osallistuminen perustuu täyteen vapaaehtoisuuteen ja nuorella on myös oikeus olla osallistumatta (Lasten osallistumisen etiikka – lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä 2012, 9). Suostumuslomakkeessa tuotiinkin ilmi, että osallistuja saa koska tahansa keskeyttää haastattelun tai päättää olla osallistumatta siihen, vaikka suostumus olisikin annettu. Emme tässäkään vaiheessa olleet tekemisissä nuorten tai heidän huoltajiensa henkilötietojen kanssa, siksi suostumuslomakkeet lähetettiin nuorisokodin toimesta. Käyttöömme ei myöskään jäänyt tallenteita aineiston keruusta, näin niiden säilytystä ja tuhoamista ei täytynyt suunnitella.

11 Pohdinta

Kehittämistyön käytännön toimivuuden ja siihen liittyneen prosessin lisäksi tässä luvussa pohditaan niitä hyötyjä ja haittoja, joita nuoren perehdytystilanteeseen mukaan ottaminen voisi tuoda. Tarkoitus ei ollut kehittää kokonaan uutta tapaa perehdyttää uutta työntekijää nuorisokodin toimiin, vaan tuoda nuorisokoti Plaanin käyttöön lisää tietoa, jonka avulla he voivat halutessaan kehittää perehdyttämisprosessiaan niin, että se lisää nuoren osallisuusmahdollisuuksia.

11.1 Kehittämistyön tulosten pohdinta

Nuorisokoti Plaanissa asuville nuorille tehdyn aivoriihiyöskentelyn ja työntekijöille tehdyn ryhmähaastattelun perusteella voidaan päästä johtopäätökseen siitä, että perehdytystilanteessa voi olla useita erilaisia osallisuuden mahdollisuuksia, joista nuorella on halutessaan mahdollisuus valita itselleen sopiva tapa olla mukana. Mahdollisuudet koostuvat pienistä arkipäivän asioista. Saaduista tuloksista mielenkiintoisen teki se, että ne jakautuivat suhteellisen samankaltaisesti toiminnallisiin tehtäviin sekä neuvontaan ja opastukseen perustuviin tehtäviin niin nuorten kuin työntekijöidenkin kesken. Sekä nuorilla että työntekijöillä oli monia ehdotuksia koko yhteisöä koskevista toiminnallisista ja neuvontaan perustuvista tehtävistä, yksilötasolla molempien ryhmien toiminnalliset ehdotukset olivat kuitenkin vähäisempiä. Vaikka saadut tulokset olivat molempien ryhmien kesken hyvin samansuuntaisia, olivat nuorten työskentelystä kummunneet ehdotukset kuitenkin luonteeltaan hyvin paljon konkreettisempia verrattuna työntekijöiden ryhmähaastattelussa tulleet ehdotuksiin. Molemmissa työskentelyissä nousi esimerkiksi nuorisokodin tilojen näyttäminen, kaupassa käynnin opastaminen ja vuorovaikutuksessa neuvominen. Kuitenkin siinä missä nuorten ajatus vuorovaikutustapojen ohjeistamisesta oli, ettei nuorelle saa huutaa, vaan näitisti sanominen riittää, oli työntekijöiden ajatus samasta asiasta muotoiltu yhteisistä pelisääntöistä kertomiseksi. Lapsilähtöisyys tarkoittaa konkreettisia työotevalintoja, joissa huomioidaan lapsi osallisena ja toimijana (Ervast & Tulensalo 2006, 26). Tästä näkökulmasta saatiinkin viitteitä siitä, kuinka konkreettisella tasolla nuorisokodille

luovutettavat ehdotukset osallisuuden lisäämismahdollisuuksista tulisi olla, jotta ne olisivat nuorta mahdollisimman paljon kiinnostavia.

Ryhmähaastattelussa työntekijät pohtivat myös niitä haasteita ja hyötyjä, joita nuoren perehdyttämiseen mukaan ottaminen voisi tuoda. Haasteeksi koettiin se, että perehdytyksessä on normaalin käytänteen mukaan paljon asioita, jotka eivät varsinaisesti kuulu nuorelle. Myös varsinaisen perehdyttäjän väsyminen siihen, että mukana on uuden työntekijän lisäksi nuori, koettiin mahdolliseksi. Haastateltavien keskustelussa ajateltiin, että tällainen muutos herättäisi työntekijöissä ainakin aluksi muutosvastarintaa. Lisäksi epäiltiin kuinka pysyvä tämän tyylisestä toimintatavan muutoksesta voisi tulla. Toisaalta uudistuksen pysyväksi jääminen vaatii asioiden tekemistä käytännössä uudella tavalla pitkäjänteisesti, mikä synnyttää tekemisen kannalta merkittäviä kokemuksia. (Schaupp ym. 2013, 92.) Myös nuorten mahdollisuus kertoa uudelle työntekijälle muunneltua totuutta herätti keskustelua työntekijöissä. Toisaalta ajateltiin, että tämä voi olla myös hyvä keino saada tietoa nuoren valehtelusta. Hyödyiksi haastateltavien keskustelussa nousi nuorten vastuuntunnon lisääntymisen lisäksi kokemus omiin tai ympärillä oleviin asioihin vaikuttamisesta. Onnistumisen ja osaamisen tunteen koettiin tätä kautta lisääntyvän hyvän ja positiivisen palautteen annon myötä. Myös uuden työntekijän ja nuoren molemminpuolinen tutuksi tuleminen tapahtuisi luonnollisesti perehdyttämisen yhteydessä. Mukana oleminen myös lisäisi nuoren sosiaalisia taitoja ja voisi helpottaa uusien ihmisten kohtaamista. Haastateltavat kokivat myös, että osallistuminen perehdytykseen voisi paremmin luoda pohjaa myöhemmälle asioiden hoidon sujumiselle.

Ottaen huomioon työntekijöiden haasteiksi kokemat seikat, voisi nuoren osallisena olemisen pitää perehdytysprosessin erillisenä osana. Näin voisi ennaltaehkäistä perehdyttämisestä aiheutuvan kuormittavuuden lisääntymistä. Vaikka työntekijöiden pohdinnassa nousi ajatus nuoren mahdollisuudesta kertoa muunneltua totuutta, voidaan uudenlainen kommunikaatioväylä nuoren ja uuden työntekijän välillä nähdä myös mahdollisuutena. Kun nuorelle annetaan mahdollisuus tuoda itsenäisesti esiin asioita oman arjen näkökulmasta voi esiin nousta jotain oleellista hänen henkilökohtaisesta arvomaailmastaan ja elämäntilanteestaan. Parhaassa tapauksessa

tämä voi olla hyvä alku nuoren ja uuden työntekijän luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen synnylle. Samalla vastuutehtävän onnistuneesti hoitaminen voi kartuttaa nuoren itseluottamusta.

Motivaatiokeinoja pohdittaessa esiin nousi nuoren tietoisuuden lisääminen osallistumisen vaikutuksista sekä perehdytyspalkkio. Motivaation voidaankin nähdä sisäisenä tai ulkoisena. Sisäinen motivaatio synnyttää tunnetta tarkoituksesta, kun taas ulkoinen motivaatio perustuu ulkoiseen motivaattoriin kuten palkkaan (Raatikainen n.d). Ajateltiin, että nuorten kanssa voitaisiin enemmän keskustella siitä, miten osallistaminen ja osallistuminen vaikuttavat omaan elämään nyt ja tulevaisuudessa. Haastateltavien mukaan raha tai muu nuorelle tärkeä hyödyke olisi kuitenkin tehokkain tapa saada nuori osallistumaan. Spontaanisuus perehdyttämiseen pyytämisessä koettiin parempana kuin se, että perehdyttämisestä olisi etukäteen sovittu, tällöin asenne mukaan tulemiseen on työntekijöiden kokemuksen mukaan parempi. Myös nuorten aivoriihiyöskentelyssä tiedusteltiin, olisivatko nuoret kiinnostuneita osallistumaan edellä mainittuihin toimiin uuden työntekijän tullessa taloon. Suurempaa innostusta ajatus ei heti herättänyt, mutta ei myöskään selkeää vastahakoisuutta. Nuoret miettivät kuitenkin ääneen, eikä työntekijöiden perehdyttäminen ole aikuisten vastuulla. Huomioiden nuoren ennakkoasenne perehdyttämisprosessiin osallistumista kohtaan on motivaatiokeinojen oltava hyvin ennalta pohdittuja ja nuoreen yksilöllisesti kohdistettuja.

Haastateltavat keskustelivat siitä, että nuori on aina omien asioidensa asiantuntija ja itse paras taho kertomaan omista rutiineistaan eteenkin silloin kun ne poikkeavat valtavirran toimintatavoista. Tätä ajatellen voisi olla hyvä, jos uuden työntekijän omaohjattava olisi se, joka perehdytystilanteessa kertoo nuorisokodin arjen rutiineista tarkemmin. Muuhun nuorisokodissa tapahtuvaan kommunikaatioon liittyen ajateltiin myös, että uusi työntekijä voisi aktiivisemmin kysyä nuorelta hänen rutiineihinsa liittyviä asioita, vaikka ne olisi jo varsinaisessa perehdytyksessä työntekijöiden kesken käyty läpi. Läpi keskustelun korostui se, ettei vastuu perehdyttämisestä voisi olla kokonaan nuorella, vaan perehdyttävän työntekijän tulisi aina varmistaa, että uusi työntekijä saa oikeat ja riittävät ohjeet.

Kehittämistyöstä saatujen tietojen jalostuminen pysyväksi käytännöksi nuorisokoti Plaanissa vaatii pohdittujen asioiden perusteella varsinkin alkuun työntekijöiltä tietoista sitoutumista ja systemaattista yritystä käyttää nuorta osallistavaa perehdytystapaa. Toisaalta on hyvin yksilöllistä, kokeeko nuori kehittämistyössämme esiin nousseista ehdotuksista jotain mieleisekseen, tai onko hän ylipäättään motivoitunut osallistumaan perehdytykseen. Mikäli osallistava perehdytysmalli jää nuorisokodin käyttöön synnyttää se varmasti ajan kanssa myös uusia osa-alueita, joissa nuori voi olla mukana perehdytysprosessin edetessä. Kokonaiskuvassa on kuitenkin muistettava myös, että jollekin toiminnalliset keinot voivat olla mielekkäitä, kun taas toisesta ne voivat tuntua pakotetulta. Mahdollisesti toisen nuoren positiiviset kokemukset voivat kannustaa muitakin nuoria tarttumaan johonkin perehdyttämisehdotuksista.

11.2 Kehittämistyön prosessin pohdinta

Kehittämistyölle asettamamme tavoitteet toteutuivat hyvin. Saimme yhdessä toimeksiantajan kanssa suunnitellun tavoitteen mukaisesti kerättyä nuorisokoti Plaanin käyttöön tietoa siitä, missä asioissa nuorella olisi mahdollisuus olla mukana perehdytystilanteessa. Myös toimeksiantajalta saatu kirjallinen palaute tuki omaa kokemustamme siitä, että kehittämistyö oli onnistunut ja saavuttanut sille asetetut tavoitteet. Toimeksiantaja koki, että arjen asioiden kirjaaminen auttaa paremmin hahmottamaan ne osana työmenetelmää. Kehittämistyön ajankohta on perusteltu, sillä nuorisokoti on ollut toiminnassa vasta kevästä 2019 lähtien. Toimintatavat hakevat vielä muotoaan, joten siksi niitä on tässä vaiheessa tarpeen mukaan luonnollista muokata.

Kehittämisprosessin jokainen vaihe aineiston keräämisestä tulosten analyysiin on haluttu kuvata mahdollisimman realistisesti ja huolellisesti. Tulosten tarkka kuvaaminen pystyttiin toteuttamaan koska aineisto kerättiin suhteellisen pienestä joukosta. Tulosten analyysissa taas haluttiin käyttää mahdollisimman työelämälähtöistä tapaa, jotta nuorisokoti Plaanilla olisi halutessaan mahdollisuus siirtää tulokset vaivattomasti osaksi sen toimintaa. Koko kehittämistyö eteni prosessimaisesti, mikä mahdollisti suunnan täsmentämisen sen aikana. Esimerkiksi

työntekijöiden mielipiteiden selvittäminen nuorten mielipiteitä täydentävinä oli prosessin edetessä syntynyt ajatus, jonka halusimme toteuttaa.

Kehittämistyötä haluttiin tehdä nimenomaan nuorisokoti Plaanin tarpeeseen ja aihe oli tästä syystä tiukasti rajattu. Vaihtoehtoisesti olisi voitu ajatella, että otantaa olisi laajennettu hyödyntäen esimerkiksi Ankkurin Lastensuojelupalveluiden muidenkin yksiköiden nuorten ja työntekijöiden ajatuksia. Koimme kuitenkin tässä kehittämistyössä laajuutta tärkeämmäksi sen, että nuorisokoti Plaani saa toivomansa ja tarvitsemansa tuotoksen ja että nuorisokodin nuoret ovat voineet olla keskeisessä osassa tätä kehittämisprosessia. Vaikka suunnitelman mukaisesti keräsimme aineistoa vain nuorisokoti Plaanin nuorilta ja työntekijöiltä, voidaan jälkikäteen ajatella, että tulokset olisivat saattaneet olla moninaisempia, mikäli osallistujamäärä olisi ollut korkeampi.

12 Kehittämistyön jatkokehittäminen

Tässä kehittämistyössä keskityttiin siihen millä tavalla nuorisokodissa asuva nuori voisi halutessaan olla mukana uuden työntekijän perehdytyksessä. Tähän teemaan liittyen jatkotutkimuksena voitaisiin lähteä kehittämään Nuorisokoti Plaanin työntekijöiden haastattelussa esiin noussutta ajatusta siitä, että nuorisokodissa jo asuva nuori toimisi perehdyttäjänä nuorisokotiin uutena tulevalle nuorelle. Tällä tavalla ajatusta nuoren asemasta perehdyttäjänä saataisiin jatkettua myös nuorisokodissa asuvien nuorten välisen vuorovaikutuksen kasvattamiseen, joka taas lisäisi yhteisöllisyyden tunnetta nuorisokodissa asuvien nuorten kesken. Osallisuuden tunne rakentuu parhaimmillaan pienistä ja arkipäiväisistä teoista sekä päätösmahdollisuuksista, niiden paikat on vain tunnistettava ja annettava niille mahdollisuus.

Lähteet

Ankkurin lastensuojelupalvelut. N.d. Ankkurin lastensuojelupalveluiden verkkosivut. Viitattu 3.4.2020. <https://www.ankkurinlastensuojelupalvelut.fi/>

Ankkurin lastensuojelupalvelut. Perehdytyskansio. 2019. Viitattu 11.6.2020.

Bardy, M. & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun ympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Julkaisussa Lastensuojelun ytimessä. Toim. M. Bardy. 4.painos. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 14.11.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1

Enroos, R., Heino, T. & Pösö T. 2016. Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

Ervast, S-A. & Tulensalo, H. 2006. Sosiaalityötä lapsen kanssa – kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. SOCCA:n ja Heikki Waris -instituution julkaisusarja 8/2006. Viitattu 15.11.2020. http://www.socca.fi/files/87/Sosiaalityota_lapsen_kanssa.pdf

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.painos. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, H. & Kröger, T. 2009. Social work and child welfare politics. Policy Press.

Haanpää, L. & Roos, S. 2012. Nuoret luupin alla 2012. Osallisuudesta hyvinvointiin. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuksen julkaisuja 7/2013, Turun yliopisto. Viitattu 19.9.2020. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/94196/Luuppi_loppuraportti_2012.pdf?sequence=2

Hipp, T., Luoma, S. & Pollari, K. 2018. Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksenteossa. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu. Viitattu 6.4.2020. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aaenen-pitaa-kuulua-final.pdf>

Hoikkala, S. & Pollari, P. 2019. Meidän oma valvontasuunnitelma. Opas nuorten osallisuutta tukevaan oma-valvontatyöhön lastenkodeissa. Viitattu 2.4.2020. https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Meidan_oma_valvontasuunnitelma.pdf

Huostaanotto. 2019. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 4.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Huostaanoton prosessi. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 3.5.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-prosessi>

Isola, A-M., Koivisto, J. & Lyytikäinen, M. 2018. Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 9/2018. Viitattu 7.10.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952-343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juuti, P. & Vuorela, A. 2015. Johtaminen ja työyhteisön hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus. <https://janet.finna.fi. Elliblibrary>.

Jälkihuolto. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 31.8.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännönopas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisu.

Kiireellinen sijoitus. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin lait. Viitattu 31.8.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

Känkänen, P. 2006. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Julkaisussa Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Toim. H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen & M. Törrönen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. <https://janet.finna.fi. Elliblibrary>.

Laakso, R. 2019. "Ne näki musta". Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitokset raportti 1/2019. Viitattu 1.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset. Etnografia lastenkotityössä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiaalityö tutkimuksen laitos. Viitattu 6.11.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1>

Laatukriteerit. N.d. Nuoret ja osallisuus. Viitattu 5.11.2020. <https://nuoretjaosallisuus.fi/tietoa/>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Finlex lainsäädäntö. Viitattu 28.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#P1>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812. Finlex lainsäädäntö. Viitattu 28.6. 2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P10>

Lapsen oikeudet sijaishuollossa. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 10.10.2020.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudetsijaishuollossa>

Lapsen osallisuus. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Viitattu 4.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2017. Onko lapsella oikeusturvaa? 2017. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2017:1. Viitattu 20.4.2020.
<http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2017/05/Vuosikirja-onko-lapsella-oikeusturvaa.pdf>

Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. 2019. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 6.11.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet

Lastenkoti, nuorisokoti. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 10.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjänä. 2012. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisu. Toim. T. Hipp & K. Palsanen. Viitattu 5.4.2020.
https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf

Lastensuojelu. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 8.9.2020.
<https://stm.fi/lastensuojelu>

Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireille tulo. 2019. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 12.6.2020.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo>

Lastensuojelulaki 2007/417. Finlex lainsäädäntö. Viitattu 4.4.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P49>

Lastensuojelun arvot ja periaatteet. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Viitattu 5.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet#Lastensuojelulaki%20ja%20lapsen%20etu>

Lastensuojelun avohuolto. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Viitattu 9.7.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Viitattu 9.7.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun->

kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet

Lastensuojelun laatusuositus. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Viitattu 5.4.2020.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lepistö, I. 2004. Työpaikkakouluttajan käsikirja. Uud.p. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

Mitä on lastensuojelu? 2019. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 10.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Muukkonen, T. 2008. Suunnitelmallinen sosiaalityö lasten kanssa. Toim. T. Muukkonen. Viitattu 20.4.2020.

http://www.socca.fi/files/102/Suunnitelmallinen_sosiaalityo_lapsen_kanssa.pdf

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro. <https://janet.finna.fi. Ellibslibrary>.

Osallisuuden edistäminen. 2019. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 7.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>

Parton, N. 1997. Child Protection and Family Support. Tensions, Contradictions and Possibilities. Taylor & Francis Group.

Pyöry, N. 2012. Nuorten osallisuus tutkimuksessa. Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyhteyksiä. Nuorisotutkimus 1/2012. 50. Viitattu 19.9.2020.

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/34264823/nuorisotutkimus_1_2012_pyyry.pdf?1406026217=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DNuorten_osallisuus_tutkimuksessa_menetel.pdf&Expires=1600522450&Signature=W5d5m1oJ9~8ArFmZdg0aaxFt-xQ2t5bhBjx9~hPDioJ4uZoGdN05cKfks2lkQVN5-QQYQuy-x4rnw6L25ox-7lOOK61oK5D9~ywwRXsF39PyvcHwNjWFHzzBIKLC-92na47eGW2kHuDgwu23-Xi44rd9s5TrUQQc6kHtFfYhi9TNK7pL6Xhje~EETTLIARJhK6uYmDGQ47NmmCVqhQwmMRf-cdSU0v98407AMnZKRIPtreVRE2QEEaUyzKPWQEyMfdoPw6FCzWvPqzUk0t2eWslyS0kbAw7LUnTGIRBVu9ZqYVpryuV9zMpU4-PoxvHuZbKzOr4fHE-KvmcfbVGtjQ__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Raatikainen, E. N.d. Ohjaavia kysymyksiä nuoren sisäisen motivaation herättämiseksi. Viitattu 15.11.2020. <http://kohtaanuori.metropolia.fi/ohjaavia-kysymyksia-nuoren-sisaisen-motivaation-herattamiseksi/>

Rousu, S. 2008. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Janus vol. 16 (2). 175-184. Viitattu 19.5.2020. <https://journal.fi/janus/article/view/50468/15261>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 4.4.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Schaupp, M., Koli, A., Kurki, A. & Ala-Laurinaho, A. 2013. Yhteinen muutos. Työhyvinvointia työtä kehittämällä. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
Sijaishuollon muodot. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 8.9.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot>

Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. 2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. Viitattu 8.9.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteistyö-vanhempien-kanssa>

Sijoitus avohuollon tukitoimena. N.d. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 7.4.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Sosiaalipalvelujen ohjaus ja valvonta. 2013. Aluehallintaviraston www-sivut. Viitattu 6.10.2020. <http://www.avi.fi/web/avi/sosiaalipalvelujen-ohjaus-ja-valvonta>

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Finlex lainsäädäntö. Viitattu 2.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print. Viitattu 3.10.2020. <https://docplayer.fi/48207957-Tutkimuksellinen-kehittämistoiminta.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus & sisällysanalyysi. Helsinki: Tammi. <https://janet.finna.fi. Ellibslibrary>.

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki University Press.

Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. WSOY oppimateriaalit Oy, Helsinki.

Viitala, R. 2007. Henkilöstöjohtaminen. Strateginen kilpailutekijä. Helsinki: Edita Publishing.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1991/59. Finlex lainsäädäntö. Viitattu 6.4.2020. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopviite/1991/19910059?sopviite_id=19910059

Liitteet

Liite 1. Haastattelusuostumus (sosiaalityöntekijät ja vanhemmat)

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Hei!

Opiskelemme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Sosionomi (AMK)-tutkintoa. Teemme opinnäytetyömme lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten osallisuuden lisäämisestä, tarkemmin siitä, kuinka nuorta voisi osallistaa uuden työntekijän perehdyttämisessä. Haastattelemme nuorisokodissa asuvia nuoria sekä nuorisokodin työntekijöitä. Toteutamme tutkimukseemme liittyen aivoriihi-ryhmähaastattelun/keskustelun. Haastattelussa pyrimme innostamaan nuoria keksimään ideoita liittyen heidän rooliinsa uuden työntekijän perehdyttämisessä. Käymme myös tarkemmin läpi näitä ideoita. Haastattelussa esiin tulleet ideat kirjoitamme muistiin, joten mitään ei tallenneta.

Ystävällisin terveisin

Mari Stähle ja Mervi Tuominen

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen, annan nuorelle luvan osallistua tutkimukseen. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltava voi halutessaan keskeyttää haastattelun tai perua siihen osallistumisen milloin tahansa. Olen tietoinen siitä, että haastattelijat ovat vaitiolovelvollisia, ja että haastattelussa tietoon tulleita asioita käsitellään luottamuksellisesti ja ainoastaan tähän tutkimukseen. Voin luottaa siihen, että haastattelusta saatu aineisto tuhotaan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on tarkastettu ja hyväksytty. Haastateltavan henkilöllisyyttä suojataan siten, ettei haastateltavilta kerätä tunnistettavia tietoja kuten nimeä, asuinpaikkaa tai ammattinimikettä.

Annan suostumukseni nuoren osallistua tutkimukseen liittyvään haastatteluun.

Haastateltavan nimi: _____

Nimi: _____

Paikka ja päivämäärä: _____

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

Liite 2. Haastattelusuostumus (nuoret ja työntekijät)

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Hei!

Opiskelemme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Sosionomi (AMK)-tutkintoa. Teemme opinnäytetyömme lastensuojelulaitoksissa asuvien nuorten osallisuuden lisäämisestä, tarkemmin siitä, kuinka nuorta voisi osallistaa uuden työntekijän perehdyttämisessä. Haastattelemme nuorisokodissa asuvia nuoria sekä nuorisokodin työntekijöitä. Nuorten kanssa toteutamme aivoriihi-ryhmähaastattelun/keskustelun ja työntekijöiden ideoita keräämme heidän kanssaan keskustelemalla. Esiin tulleet ideat kirjoitamme muistiin, joten mitään ei tallenneta.

Ystävällisin terveisin

Mari Ståhle ja Mervi Tuominen

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen, suostun osallistumaan tutkimukseen. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi halutessaan keskeyttää tai perua milloin tahansa. Olen tietoinen siitä, että haastattelijat ovat vaitiolovelvollisia, ja että haastattelussa tietoon tulleita asioita käsitellään luottamuksellisesti ja ainoastaan tähän tutkimukseen. Voin luottaa siihen, että haastattelusta saatu aineisto tuhotaan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on tarkastettu ja hyväksytty. Haastateltavan henkilöllisyyttä suojataan siten, ettei haastateltavilta kerätä tunnistettavia tietoja kuten nimeä, asuinpaikkaa tai ammattinimikettä.

Suostun osallistumaan tutkimukseen liittyvään haastatteluun.

Nimi: _____

Paikka ja päivämäärä: _____

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

Liite 3. Aivoriihen toteuttamissuunnitelma

Aivoriihen toteuttamissuunnitelma

1. Työskentelyn vetäjien nimien kertominen, sekä selvitys nuorille siitä mistä olemme, ja miksi olemme tulleet heidän kanssaan juttelemaan. Aluksi kerromme myös, miten työskentely etenee.
 - ☐ Ensimmäiseksi teemme lyhyen tutustumiskierroksen, jonka jälkeen kerromme tarkemmin menetelmästä, jolla nuorten ideoita kartoitetaan. Ohjeistuksen jälkeen kerätään ajatuksia yhdessä ideoiden ja jutellen.
2. Tutustumiskierroksen toteuttaminen. Tämän osion tarkoituksena on keventää ilmapiiriä, sekä edesauttaa ryhmähengen syntymistä nuorten ja ohjaajien välillä. Olemme valinneet käytettäväksi Ominaisuudet -menetelmän;
 - ☐ Leikkijät istuvat piirissä. Työskentelyn vetäjä sanoo jonkin ominaisuuden. Kun piirissä olijat kokee ominaisuuden sopivan itselleen, hän sanoo oman nimensä.
3. Tutustumisen jälkeen kerromme nuorille lyhyesti aivoriihestä, ja miten ideointi sen avulla tapahtuu.
 - ☐ Annettuun aiheeseen liittyen kerätään yhdessä jutellen ideoita, joita työskentelyn vetäjä kirjoittaa ylös Post-it -lapuille ja liimaa sitten ideat isolle alustalle. Ideat voivat olla lennokkaita, vain mielikuvitus on rajana. Myös toisten ideoita saa viedä eteenpäin. Lopuksi ideat käydään läpi ja mietitään, mitkä olisivat toteuttamiskelpoisia, ja mihin itse voisi haluta osallistua.
4. Virittäydytään aiheeseen ja kerrotaan muutamia esimerkkejä, mitkä asiat ovat nuorisokodissa työntekijän työnkuvaan liittyviä asioita

- ☐ Auttaa nuorta kotiutumaan laitokseen
- ☐ Olla turvallinen aikuinen
- ☐ Luoda kodinomaista ja rutinoitua arkea
- ☐ Tarjota tukea ja ohjausta arjen haasteissa ja muissa pulmissa
- ☐ Pitää yhteyttä viranomaisverkostoon ja nuoren vanhempiin

5. Aivoriihen toteutus ohjeistuksen mukaisesti. Ideoiden keruu ja ylös kirjaaminen, sekä lopuksi ideoiden läpikäynti yhdessä jutellen. Aivoriihen pääkysymys on:

- ☐ Miten nuori voisi olla mukana perehdyttämässä nuorisokodin uutta työntekijää?

Mikäli ideoita ei synny autetaan keskustelua apukysymyksillä;

- ☐ Mitä sellaista (konkreettista) uuden työntekijän pitäisi tietää/osata, missä voisit auttaa häntä?
- ☐ Missä juuri sinä voisit auttaa?
- ☐ Mitkä ovat sellaisia arjen asioita, jotka ovat sinulle tuttuja?
- ☐ Saa kertoa viljejäkin ideoita! Niistä voi taas tulla mieleen jotain uutta.

6. Kun kaikki mieleen tulevat ideat on kirjattu, lopetetaan työskentely kiitoksilla. Ennen poistumista jutellaan vielä yhdessä lyhyesti siitä, minkälainen olo juttelusta jäi, ja olisivatko nuoret käytännössä innostuneita toteuttamaan listattuja asioita yhdessä uuden työntekijän kanssa. Kun kaikki ovat saaneet sanoa sanottavansa työskentely lopetetaan kiitoksiin ja nuoret voivat palata omien asioidensa pariin.

Liite 4. Ryhmähaastattelun toteuttamissuunnitelma

Ryhmähaastattelun toteuttamissuunnitelma

1. Alkuun esittäytyminen, sekä kehittämistyön tarkoituksen ja tavoitteen kertaus haastatteluun osallistuville. Varmistetaan, että kaikilta osallistujilta on lupa käyttää saatua tietoa kehittämistyön aineistona, sekä kerrotaan, miten haastattelu etenee. Muistutetaan siitä, kuinka kaikki ideat kannattaa tuoda esille, vaikka ne eivät olisikaan suoraan toteutettavissa. Korostetaan vapaan keskustelun tärkeyttä.
2. Nuorten aivoriihityöskentelyn perusteella kootut apukysymykset tarvittaessa keskustelun tueksi;
 - ☐ Mitkä ovat sellaisia asioita, joissa ajattelet nuoren voivan olla mukana uutta työntekijää perehdytettäessä?
 - ☐ Onko työtä tehdessä tullut mieleen asioita, joiden koet jääneen kokonaan pois perehdytyksestä? Voisiko se olla jotain sellaista, jossa nuori voisi olla mukana?
 - ☐ Mitä haasteita tai hyötyjä voisi olla siitä, että nuori on mukana perehdytyksessä?
 - ☐ Mikä voisi parhaiten motivoida nuorta osallistumaan perehdytykseen?
3. Osallistujien käymä keskustelu kirjataan ylös. Tallenteita ei käytetä.
4. Haastattelu päätetään, kun osallistujat ovat saaneet käydä vapaan keskustelun loppuun. Tapaaminen lopetetaan kiitoksiin.